

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2009

Bc. Luboš Branný

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Výchova k myšlení v evropských a globálních
souvislostech**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracoval:

Bc. Luboš Branný

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Praha 18. 3. 2009

.....

Bc. Luboš Branný

Poděkování

Děkuji doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování diplomové práce, všem pedagogickým pracovníkům, kteří mají velkou zásluhu na tom, že jsem se dostal až k vypracování této práce a své rodině za podporu při studiu a v osobním životě.

Bc. Luboš Branný

OBSAH

Úvod	2
1. Výchova a její hospodářská a multikulturní složka	5
1.1 Hospodářská úroveň jako jeden z předpokladů kvalitní výchovy	6
1.2 Multikulturalita	8
1.3 Cizinci	9
1.4 Multikulturní výchova	14
2. Globální aspekty výchovy	19
2.1 Lidská práva	19
2.2 OSN	27
2.3 Životní prostředí	29
2.4 Bezpečnost	33
2.5 Evropská unie	39
2.6 Udržitelný rozvoj	45
3. Vzdělávání	50
3.1 Pojetí vzdělávání	52
3.2 Hlavní cíle vzdělávání	54
3.3 Terciální vzdělávání	55
3.4 Vedlejší cíle vzdělávání	57
3.5 Nové požadavky na vzdělávání	59
3.6 Základní požadavky vzdělávání v Evropě	65
4. Průzkum povědomí o významu Evropské unie	69
4.1 Projekt průzkumu	69
4.2 Vyhodnocení průzkumu	70
Závěr	77
Resumé	79
Anotace	80
Seznam literatury	81
Přílohy	84

Úvod

Stojíme na prahu nového tisíciletí, básničky by se dalo říci na prahu nového věku. Možná by se nejednalo o pojmenování ani tak v podobenství jako o vystižení, právě pojmenování okamžiku, situace nebo období, kterým západní civilizace prochází.

A stejně jak tomu bude s naší budoucností, je to i s naší přítomností, ta je totiž výsledkem dlouhého vývoje, který si na jeho počátku asi málokdo dovolil předpovídat. Dnes máme oproti časům dávno minulým některé výhody ale i některé nevýhody. Mezi výhody bych na prvním místě jmenoval politickou situaci ve světě, především v Evropě. Na místo rozdrobených zemí, navíc ohrožovaných nájezdy Mongolů, Turků, náboženskými válkami, je dnes Evropa více méně politicky a mocensky stabilním regionem. Jinak řečeno je Evropa v současné době tvořena většinou demokratickými státy, uznávajícími svobodu člověka jako základní hodnotu.

S touto svobodou jednotlivce je úzce spojena možnost jeho rozvoje v jedinečnou tvůrčí osobnost se svými občanskými právy na straně jedné a povinnostmi na straně druhé. A tam kde se rozvíjí jednotlivci, tam dochází také k rozvoji společnosti. I zde platí, že řetěz je tak silný, jak je silný jeho nejslabší článek. Evropské státy mnoho investovaly do rozvoje infrastruktury, zdravotnictví, bezpečnosti a školství. Výsledkem toho je, že evropské státy se staly v podstatě bezpečnými státy, které dokážou ochránit nejen svou svrchovanost, ale ve velké míře i občany samotné, státy s dobrou zdravotnickou péčí, dnes se v Evropě nesetkáme s mnoha nemocemi, na které v minulosti umíralo mnoho lidí, státy se vzdělaným obyvatelstvem, dnes se v Evropě téměř nesetkáme s negramotností a navíc díky dobře rozvinuté infrastruktuře se evropské státy staly státy poskytující svým obyvatelům relativní luxus a pohodlí.

O každém tomto bodu by bylo možné se rozepsat a rozvést jejich důsledky do mnohem širšího pojetí, ale na tomto místě postačí k oprávněnému tvrzení o Evropě jako o velmi rozvinutém regionu. Jmenoval jsem čtyři oblasti společenského života, které moderní evropské státy asi nejvíce podporují. Mnoho peněz státy investují do obrany a tím pádem do armády, ale největší vliv na rozvoj jakékoliv oblasti společenského života a společnosti samé má vzdělání. Tedy školství a výchova. Výchovu si většina lidí představuje jako záležitost primárních sociálních skupin, rodin,

popř. jiných sociálních zařízení pro náhradní výchovu, je tím pádem velice ovlivněna postojem právě toho prostředí, ve kterém člověk vyrůstá a ve kterém se po celý svůj život pohybuje. Jde o mylnou představu, na jedince výchovně působí celá společnost a působení vzdělávání primárních sociálních skupin by pro správnou výchovu v žádném případě nemělo být v rozporu s působením společnosti. Vzdělání zajišťuje stát a tím také určuje obsah vzdělání, jak jej podporovat, zda vůbec je třeba vzdělávání podporovat. Naštěstí se evropské státy rozhodly vzdělání podporovat a výsledkem je právě rozvoj všech ostatních oblastí společenského života a jeho kvalita.

A právě díky tomu je Evropa regionem s dobře rozvinutou infrastrukturou, s vysokou vzdělaností, téměř žádnou negramotností, regionem bezpečným, s kvalitní zdravotnickou péčí, tedy je regionem, který má všechny potřebné předpoklady pro zajištění existence a rozvoje. Krátce po druhé světové válce bylo jasné, že je nutno budovat Evropu na společném základě. I když byla rozdělena tzv. železnou oponou, v každém tomto „táboře“ docházelo k provázání jednotlivých členských států RVHP na straně jedné a EHS na straně druhé.

Po pádu železné opony si mohla Evropa konečně oddechnout, jednak bylo zažehnáno nebezpečí válečného konfliktu, který by byl jak rozsahem tak především svými důsledky mnohem závažnější než první i druhá světová válka dohromady, a za druhé konečně mohlo dojít ke sblížení všech evropských států. Tento proces bude ještě hodně dlouhý, opravdu stojíme na pokraji, ale už do současné doby musely jednotlivé státy vynaložit mnoho úsilí. V první řadě však musel být stanoven cíl. Ten se podařilo stanovit a není jím nic jiného než jednotná Evropa, Evropa s volným trhem, volným pohybem osob. Jednou se snad prosadí požadavek na společnou obranu bez nutnosti do našeho bezpečnostního prostoru zapojovat zámořské státy. Ale již volný pohyb osob a volný trh staví do popředí otázku vzdělání. A množství otázek kolem vzdělání určitě není malé, a malé by neměly být ani ambice!

Cílem teoretické části práce je vystihnout a stručně popsat nejzákladnější aspekty, které ovlivňují život v dnešní evropské společnosti. Zaměřil jsem se na výchovu, vzdělávání, multikulturalitu a další oblasti, které s tímto životem souvisí. Vzhledem k rozsahu práce nebylo zdaleka možné se zabývat jednotlivými aspekty podrobněji, ani

problematiku vystihnout celou. Při zpracování teoretické části jsem použil obsahovou analýzu dokumentů.

Praktická část je zaměřena na zjištění stavu povědomí mladých lidí o procesech globalizace a především, evropské integrace. Opět nebylo možné, vzhledem k plánovanému rozsahu, zahrnout k povědomí i názory mladých lidí na dnešní situaci, postupy a jejich obsah, jakými odpovědné instituce přistupují k současné společenské situaci při výchově nových Evropanů. V praktické části práce jsem použil dotazník.

1. Výchova a její hospodářská a multikulturní složka

„Slovo ‚výchova‘ v sobě zahrnuje celý proces společenského života, jehož prostřednictvím se jednotlivci i sociální skupiny v rámci národních a mezinárodních společenství a v jejich prospěch učí vědomě rozvíjet všechny své osobní schopnosti, postoje, vlohy a znalosti.

Doporučení UNECSO, 1974¹

Při spojení pojmů výchova a mezinárodní, případně globální, úroveň, je snad neadekvátnější vybavit si pojem UNESCO. Je součástí OSN pro výchovu, vědu a kulturu a jeho posláním je rozšiřování světového míru a blahobytu podporou mezinárodní spolupráce v oblasti výchovy, vědy a kultury. Jejím hlavním cíle je zajistit aby vzdělání bylo přístupné všem lidem na této planetě². Klade důraz na krédo „učit se žít spolu“ nejen v rámci jedné společnosti, ale i napříč různými společnostmi³. Výchova vedoucí k mezinárodnímu porozumění by podle organizace měla podporovat přiměřený rozumový a citový vývoj jednotlivce, měla by rozvíjet smysl pro sociální zodpovědnost a solidaritu se znevýhodněnými skupinami a vést k dodržování principů rovnosti v každodenním jednání⁴.

Vliv národních zvláštností

Národní zvláštnosti jsou dány nejen geneticky, ale mnohem důležitější roli hraje historický vývoj, území, na kterém národ žije, jeho sousedé, možnosti obživy, nerostné bohatství, jazykové možnosti, jiné možnosti mají národy mluvící stejnou nebo aspoň podobnou řečí jako jejich sousedé. Nedávné průzkumy zjistily, že v Evropské unii jsou jedním, z jazykově nejhůře vybavených národů, Maďaři. Nejde, pouze o to kolika jazyky jsou v průměru příslušníci jednotlivých národů schopni se domluvit, důležité je také to, kolik příslušníků jiných národů je schopno se domluvit mou řečí. V tomto ohledu mají v Evropě Maďaři bezkonkurenčně nejhorší pozici. Někdo může namítat,

¹ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 20.

² <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/informace-o-aktivitach-msmt-ve-vztahu-k-unesco>.

³ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 24.

⁴ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 29.

že Finové mluví podobným jazykem ale vzdálenost mezi Finskem a Maďarskem je značná. Finsko se navíc rozkládá poměrně nedaleko Estonska a kromě finštiny je v něm úředním jazykem švédština. Velké procento Estonců zase, vzhledem ke svému historickému vývoji, hovoří rusky nebo alespoň ruštině rozumí.

Vliv dosavadního vývoje společnosti

Dosavadní vývoj společnosti přímo ovlivňuje především postoje dospělých nebo dospívajících lidí, kteří si jsou schopni uvědomit si souvislosti minulých událostí a jejich dopad na současnost případně budoucnost. Ti však jsou vzorem pro mladší generaci nebo dokonce své postoje přenášejí v podobě výchovy svých dětí.

Historie přímo překypuje událostmi, jejichž následky přesáhly rámec doby, ve které k nim došlo. Z nedávné historie snad každého napadne jako příklad uvést 2. světovou válku. Ale i 2. světová válka byla výsledkem dosavadního vývoje. Krátce po jejím konci se začaly rýsovat první náznaky společenství, z něhož nakonec vznikla Evropská unie. Nebýt této války, možná by Evropská unie vznikla o nějaké desetiletí dříve. Je těžké si totiž představit, že by v období dvaceti let po válce Evropská unie vznikla. Lidé si velmi živě pamatovali veškerá příkoří, ke kterým došlo, nepřátelství ještě zajisté v mnohých lidech přežívalo a snahy vytvořit společenství jako je Evropská unie by nenašla podporu mezi politiky ani mezi veřejností. Na obou stranách konfliktu byly děti vedeny k tomu, že za hranicí je nepřítel, dokonce velká část evropské populace projevy nepřátelství na vlastní kůži zažila.

1.1 Hospodářská úroveň jako jeden z předpokladů kvalitní výchovy

Stále naléhavěji v poslední době vystupuje otázka udržitelného vývoje. A to především v oblasti výroby a spotřeby. Spotřeba, respektive poptávka, je tím faktorem, který nejvíce ovlivňuje výrobu, s výrobou zase nutně souvisí čerpání zdrojů. Tedy získávání zdrojů, jak těch obnovitelných, tak těch neobnovitelných. Zvláštní skupinu bude dozajisté tvořit výroba zemědělská. V dnešním západním světě se výrobou většinou myslí výroba průmyslová, která polyká tyto zdroje a vytváří hmotné statky, jsou spoluukazatelem životní úrovně obyvatel. Zde se dá ovšem

poukázat například na Indii, která je v současné době jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik, státem disponujícím vyspělými technologiemi, viz její vytvoření atomové zbraně, ale kde zároveň státem kde obrovská část populace trpí hladem a nemá přístup ani k základní lékařské péči.

Priority Evropské unie v souvislosti s udržitelnou úrovní spotřeby, výroby a průmyslové politiky:

- Lépe informovat veřejnost o vlivu výrobků na životní prostředí.
- Pokročit směrem k nízkouhlíkové ekonomice při zachování konkurenceschopnosti evropských podniků.
- Posílit nástroje, které přispějí k podpoře udržitelných postupů výroby a spotřeby.
- Zohlednit příspěvky všech zúčastněných stran s důrazem na malé a střední podniky.
- Zavést vhodná pobídková opatření, která jsou s to podpořit ekologickou efektivitu.
- Zajistit aby veškerá opatření, která je třeba přijmout, zachovávala odpovídající rovnováhu mezi dobrovolnými a zákonnými opatřeními a přitom vycházela ze zásady subsidiarity.
- Skloubit opatření navrhovaná v akčním plánu s jinými nástroji Společenství⁵.

Z těchto priorit vyplývá, že si Evropská unie plně uvědomuje dopad, především průmyslové, výroby na a do budoucna bude hledat alternativní, obnovitelné zdroje. Bohužel se ještě nezabývá možností krize finančních trhů. Ty mají mnohem větší dopad na průmyslovou než zemědělskou výrobu. A je to právě průmyslová výroba, která je v naší, kapitalistické, společnosti středem zájmu. Možná bychom se měli zabývat jinými než průmyslovými oblastmi, ve kterých lze získat prosperitu.

Dalším problémem, který si rada plně uvědomuje, je existence malých a středních podniků. Je to aktuální téma snad ve všech členských státech Evropské unie. Malé a střední podniky jsou neustále ohrožovány konkurencí velkých, mezinárodních organizací. A právě události poslední doby, krize na burzách, jasně ukazuje jak je samotná existence a funkčnost těchto velkých organizací zranitelná. Jsou to právě

⁵ Tisková zpráva 2891. zasedání Rady Evropské unie, s. 8.

tyto velké organizace, které disponují velkými finančními částkami, zaměstnávají tisíce pracovníků a jejich podíl na trhu je mnohdy monopolem. A pokud je jejich existence ohrožena, dopadne tato nepříznivá situace na velký počet občanů, je-li situace příznivá, dotkne se jen úzkého okruhu managerů. Přitom ohrožení existence malé nebo střední firmy se dotýká omezeného počtu pracovníků, ale i tito jsou lidé. Malé a střední podniky jsou navíc mnohem větší zárukou zdravé, ne dravé, konkurence. Evropská komise jasně vystihla otázku malých a středních podniků, když představila zákon o malých podnicích pro Evropu, s jasným heslem „Mysli nejdříve v malém“⁶.

1.2 Multikulturalita

Demografické složení dnešní evropské společnosti jeví znaky, které ještě před padesáti lety nebyly v žádných koncepcích budoucího uspořádání světa. Tím znakem je multikulturalita. Národnostní menšiny byly v evropských zemích vždy, ale buďto šlo o menšiny, které žily v příhraničních oblastech nebo vzácnější komunity, které migrovaly především v souvislosti se světovou hospodářskou krizí na počátku 20. století.

V dnešních společnostech však žijí početné komunity národů, jejichž historické území se nachází od hostitelské země mnohdy tisíce kilometrů a přitom se nejedná o desítky osob. Jsme dokonce nuceni přehodnotit staré pojetí národního státu, jako kulturně homogenního celku⁷.

Za dob tzv. studené války většinou migrovali občané států východního bloku do západních států, s vidinou získání větší svobody, kterou jim totalitní režimy východoevropských států v takové míře neposkytovaly. Do značné míry se ale podle mého názoru jednalo o jistý druh populismu. Nic není jen černé nebo jen bílé. Pravdou je, že si tito jedinci pomohli v oblasti životní úrovně a po pádu železné opony se mohli vrátit do svých mateřských zemí a s kapitálem a zkušenostmi, které získali v západní Evropě, začít úspěšně podnikat nebo vstoupit do politiky a rozhodovat o osudu země, kterou opustili.

⁶ Tisková zpráva 2891. zasedání Rady Evropské unie, s. 10.

⁷ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 28.

Po pádu totalitních režimů v zemích východního bloku se jejím občanům naskytlá příležitost do zemí západního světa vycestovat a pracovat. Ačkoliv nebylo získání pracovního povolení vždy a všude snadné, hodně lidí tuto příležitost využilo. V těchto zemích pak během svého působení navázali formální i neformální kontakty a mnozí se již do svých mateřských zemí již nevrátili. Někteří získali státní občanství hostitelského státu, jiní si zde našli partnery a založili rodiny. Cílovou zemí se stala i Česká republika a tak i my se musíme zabývat národnostními menšinami.

1.3 Cizinci

Samostatnou kapitolou v oblasti vzdělávání je vzdělávání menšin⁸ a cizinců. Děti pocházející z národnostních minorit se od majoritní skupiny liší v mnoha věcech. V posledních desetiletích, a zvláště po vzniku Schengenského prostoru, jsme svědky snadné migrace obyvatel uvnitř Evropské unie. Železná opona přestala starý kontinent rozdělovat a obyvatelé nabídnutou šanci jen uvítali.

Dnes může jakýkoliv občan Evropské unie bydlet v jakémkoliv členském státě. Ale už v době studené války vznikaly ve státech západní Evropy početné menšiny ze států bývalého východního bloku. Pro státy západní Evropy tudíž není příliv cizinců nic nového, ale pro státy bývalé východního bloku je příliv cizinců zkušeností novou. Nemíří k nám pouze imigranti hledající obchodní prostor ale také žadatelé o azyl, ale ti nejsou, stejně jako občané členských států Evropské unie, z hlediska integrace cizinců, považováni za cizince.

Jedním z nejdůležitějších rozdílů je jiný mateřský jazyk. Česká republika, ale i ostatní státy, přiznává dětem z národnostních menšin právo na výuku v mateřském jazyce. Tímto krokem je ale tato skupina od majoritní skupiny do jisté míry, aspoň po dobu výuky, izolována. Tato skutečnost jen znesnadňuje jejich integraci.

⁸ Podle ministerstva školství mládeže a tělovýchovy je za národnostní menšinu je považováno společenství občanů ČR žijících na území současné ČR, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

Dalším rozdílem jsou jiné kulturní zvyklosti. To se může projevat jinými reakcemi na určité situace. Například pokud se vietnamské děti dostanou do situace, kdy si nejsou něčím jistí, začnou se usmívat. To si ovšem může majoritní skupina vykládat jako výsměch nebo znevažování dané situace a na základě tohoto závěru mohou být tito cizinci negativně hodnoceni nejen svými učiteli ale i vrstevníky.

Cílem všech opatření je zachování sociální soudržnosti společnosti a zamezit vzniku ekonomicky, sociálně a kulturně rozdělené společnosti⁹. Dále přispívají k odstranění komunikační bariéry a usnadňují začlenění dětí cizinců do běžného života a mimoškolních aktivit¹⁰.

Integrace cizinců

Aktivitami v oblasti integrace cizinců v České republice se zabývají vedle orgánů státu i neziskové organizace, jako je třeba charita, ale ty nemají oficiální charakter. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy v této oblasti zaměřuje své aktivity zejména na:

- Projekty k podpoře multikulturní výchovy dětí a mládeže, s cílem podpořit výchovu k vzájemné toleranci, proti rasismu a xenofobii, zprostředkovat poznání kulturních hodnot a vypěstovat vědomí obecné lidské sounáležitosti a úcty k ostatním národům.
- Projekty na podporu výuky českého jazyka jako cizího jazyka, s cílem získání, zejména komunikativních, kompetencí cizinců jako klíčové podmínky pro jejich integraci.
- Studie zaměřené na problematiku vzdělávání migrujících cizinců, s cílem tvorby studijních materiálů pro učitele a vychovatele s informacemi o kultuře, zvyklostech a způsobu života v zemích, odkud jejich žáci přicházejí¹¹.

⁹ Koncepce integrace cizinců, s. 1.

¹⁰ <http://www.msmt.cz/socialni-programy/integrace-cizincu>.

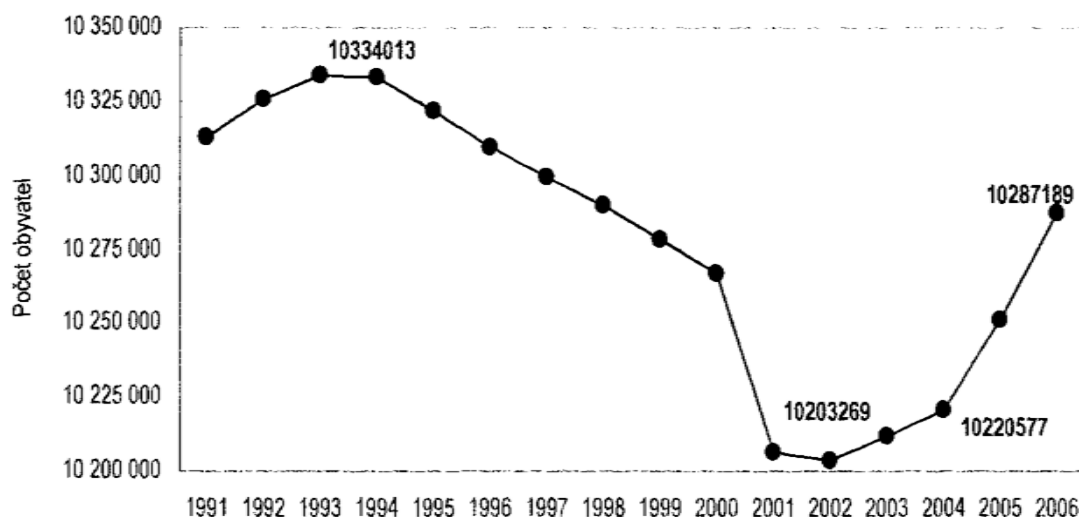
¹¹ Vyhlášení programů MŠMT na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců na území ČR pro rok 2008, s. 1.

S rostoucím počtem cizinců na pracovních trzích členských států Evropské unie nabývá na významu vzájemné uznávání kvalifikací a dosaženého vzdělání. Jde o vzájemnou důvěru mezi členskými státy ve věci kvality a obsahu vzdělání, tím pádem je ovšem nutné vzdělávací systémy členských států přiblížit.

Potřeba cizinců

Evropská unie se potýká se zvýšenou poptávkou po odborných pracovnících, zejména pak vysoce kvalifikovaných odbornících a vědeckých pracovnících a to z celé řady oborů. Tato skutečnost není důsledkem nedostatečné aktivity členských států v oblasti vzdělávání, ale odlivem odborníků za hranice, především do Spojených států amerických. Tam nacházejí silnější zázemí a v neposlední řadě mnohdy lepší platové podmínky. A Evropské unii nezbyvá nic jiného než nabídnout stejné nebo ještě lepší podmínky.

Nepotýkáme se však pouze s potřebou získat odborné pracovníky, v souvislosti s demografickým vývojem v Evropě je čím dál aktuálnější potřeba získat na pracovní trh lidi v produktivním věku.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel v letech 1991-2006

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že počet obyvatel České republiky klesá, i když v posledních čtyřech letech zaznamenáváme nárůst. Ten není ovšem zajištěn pouze

zvýšenou porodností silných ročníků 70. let 20. století, ale také přísunem přistěhovalců. Zároveň však stoupá počet obyvatel ve věku nad 65 let, tedy v neproduktivním věku. Oproti tomu počet dětí do 14 let se za posledních 10 let snížil o 420000, dnes činí 1600000 a očekává se jeho pokles na 1400000¹². Tím se nejen sníží počet potenciálních studentů vědních oborů, ale rovněž se sníží počet ekonomicky aktivních obyvatel k stále se zvyšujícímu počtu ekonomicky pasivních obyvatel. Cizinci v produktivním věku tedy naše společnost potřebuje k vyrovnání uvedeného nepříznivého stavu.

Evropské státy se v této situaci snaží přednostně přilákat kvalifikované jedince, kteří poskytují vyšší záruky efektivního zapojení do života společnosti.

Role Evropy

Samostatnou kapitolou v oblasti migrace jsou, kromě ekonomické situace, válečné konflikty. Váleční uprchlíci tvoří samostatnou skupinu, z domovů odešli nedobrovolně a jsou bez jakéhokoliv majetku a ve špatném zdravotním a psychickém stavu. Ať je důvod jakýkoliv, v současné době v Evropě pobývá 18 milionů migrujících lidí, kteří nepochází z Evropy.

Evropská unie se tak stala regionem mnoha odlišností, na jejichž existenci však hodlá postavit povědomí o evropské identitě. Tento postoj jasně vystihuje heslo „Jednotná v rozmanitosti“, které Evropskou unii jasně vystihuje. Lidské bytosti mají více společného než odlišného a uznání jejich rozmanitosti zlepšuje tvořivost při hledání mnohých řešení. Ať chceme nebo ne, v přístupu k ostatním lidem v různé míře používáme předsudky a stereotypy¹³. Tuto skutečnost si musíme přiznat a hledat prostředky, jak je nahradit kritickým myšlením a rozmanitostí a odlišností využít při budování společného evropského prostoru.

V souvislosti s rozmanitostí připadají v úvahu dva hlavní typy přístupu. Jedná se o přístupy prosazující buď homogenitu, nebo diverzitu. Nutno dodat, že oba tyto přístupy nabízí své výhody, ale mají i nevýhody. Homogenita představuje stejnorodost,

¹² Operační program – vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 6.

¹³ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 10.

naproti tomu diverzita představuje různorodost. Z toho lze snadno vyvodit jednotlivé přístupy prosazující homogenitu nebo diverzitu.

Diverzita

Podstatné v přístupu prosazujícím diverzitu jsou ty jednotlivé odlišnosti. Mohou jimi být věk, pohlaví, sociální původ, užívaný jazyk a národnost nebo etnicita. Při výchově a vzdělávání lze věkové rozdíly opomenout, neboť proces výchovy a vzdělávání je již cíleně zaměřen na určitou věkovou kategorii. Ostatní však představují důležitou roli, na jejímž základě jsou jednotlivci v kolektivu zařazováni. A mohou být jedinci ku prospěchu, ale mohou pro daného jedince představovat diskriminující skutečnost.

Při zařazení „odlišných“ vrstevníků je důležité:

- Jasně vyjádřit to, co mají všichni členové v kolektivu, společnosti, společného a čím se liší.
- Jednat o společných úkolech, cílech a normách chování, které povedou ke splnění stanovených cílů.

Nepostradatelnou součástí přístupu je jednání a snaha dosáhnout shody nedirektivním způsobem. Rozdíly jsou zde cenné, pokud působí jako výzva a vyvolávají v nás přání sblížit se s jinými, odlišnými, lidmi a pochopit jejich postoje i když s nimi třeba nesouhlasíme. Pak můžeme očekávat, že i ostatní lidé projeví stejné přání sblížit se s námi a pochopit naše názory a postoje¹⁴.

Tento přístup je zajisté spravedlivější ke všem „rozdílným“ lidem. Nelze však opomenout náročnost procesu výchovy a vzdělávání, pokud budeme brát v potaz všechny rozdíly a pro každý rozdíl budeme prosazovat zvláštní přístup. Na druhé straně je nespravedlivé věnovat se rozdílností na úkor majoritní skupiny. Ideální přístup není ani ten prosazující diverzitu, ani ten prosazující homogenitu, správná cesta je někde mezi těmito přístupy a její hledání vyžaduje obrovský cit.

¹⁴ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 50.

Homogenita

Přístup prosazující homogenitu se na rozdíl od předešlého zásadně liší předpokladem, že všichni mají stejné předpoklady, stojí před stejnými cíly a cestu pro dosažení cílů mají všichni naprosto shodnou. Tyto předpoklady nejsou však realitě nikterak blízko. Každý člověk, třeba člen stejného národa, používající stejný jazyk, pochází z jiného rodinného prostředí, z jiné sociální třídy, má jiné schopnosti a možnosti. A k těmto rozdílům se vyskytují jiné odlišnosti, uvedené výše, které předpoklad stejných možností bourají od základů.

Kladením stejných nároků na všechny členy skupiny, společnosti, se mnozí, právě z důvodů svých odlišností, dostávají do postavení, ve kterém jen těžko hledají ve skupině nebo společnosti své místo. A tak dochází k jejich separaci a izolaci, případně vytváření komunit podobně se cítících jedinců¹⁵.

1.4 Multikulturní výchova

Prostředkem ke sbližování původních obyvatel států a migrantů je multikulturní výchova. Multikulturní výchova především zprostředkovává porozuměním odlišným kulturám a vede příslušníky majoritní a minoritní skupiny k vzájemné toleranci. Přitom působí jak na majoritní většinu, kterou seznamuje s odlišnostmi a specifickými rysy kultur národnostních menšin, tak působí na tyto národnostní menšiny s cílem připravit je na život v dané společnosti. Působí na jejich seznámení se s kulturou, zvyklostmi, hodnotovým systémem, historií a především s jazykem. Bez odstranění nebo alespoň zmírnění jazykové bariéry by nebyli příslušníci menšin schopni se zapojit do života společnosti, stejně tak by jejich zapojení bylo, a bohužel je, složité pokud si neosvojí a nejsou schopni přisvojit ostatní základní prvky majoritní většiny.

V České republice se připravuje podpora rozvoje poradenství a rozšíření nabídky asistenčních služeb pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami, a aby se předešlo sociálnímu vyloučení cizinců žijících na území České republiky, budou vytvořeny i podmínky pro jejich vzdělávání, zejména při výuce českého jazyka. Od podpory

¹⁵ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 51, 52.

multikulturní výchovy a vzdělávání je očekáváno, že bude působit jako prevence vůči rasismu a xenofobii a sociálnímu vyloučení¹⁶. Jako prioritní úkol, chápe Česká republika, ale i celá EU, zajištění rovných příležitostí bez diskriminace jednotlivců na základě jejich příslušnosti k národnosti, rase, etnického původu, pohlaví, věku či sexuální orientace.

Jedním ze základních znaků multikulturní výchovy je přiznání práva na výuku v mateřském jazyce.

Multikulturní výchova přímo souvisí se skutečností, že evropské státy neobývají pouze občané majoritních národů. Naopak, vedle příslušníků majoritní většiny zde žije pestrá škála jiných národů a etnik. v otázce soužití si Rada Evropy vytýčila tyto základní cíle:

- Chránit lidská práva, pluralitní demokracii a právní stát.
- Posilovat vědomí evropské kulturní identity a mnohotvárnosti a podporovat její rozvoj.
- Hledat řešení problémů evropské společnosti.
- Pomáhat udržet demokratickou stabilitu v Evropě podporou politických, legislativních a ústavních reforem.

Výchova k demokratickému občanství

S multikulturní výchovou úzce souvisí, nebo ji spíše doplňuje, výchova k demokratickému občanství, ta je chápána jako proces celoživotního vzdělávání, který má připravit jedince na život v multikulturní společnosti s cílem rozvíjet sociální soudržnost v otevřených pluralitních systémech.

Výchova k demokratickému občanství je participační proces probíhající v rodině, ve vzdělávacích zařízeních, na pracovišti, prostřednictvím profesních, politických a nevládních organizací prostřednictvím zájmových a kulturních aktivit a médií i prostřednictvím aktivit zaměřených na ochranu a zlepšování přírodního i umělé

¹⁶ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 54.

vytvořeného životního prostředí¹⁷. Je vlastně učením ve společnosti, o společnosti, ku prospěchu společnosti¹⁸.

Dosažení větší jednoty mezi členy Rady Evropy je možné především prostřednictvím společných kroků v kulturní oblasti. Rada Evropy vkládá velké naděje do mladých lidí, které chce co nejvíce zapojit do společenského, kulturního a politického života, a to na všech úrovních, místní, regionální, národní a evropské. Nejen ti si však musí nejdříve osvojit znalost schopnost aplikovat všechna práva a povinnosti, která s občanstvím souvisí a respektovat práva ostatních.

Dobrym krokem je aktivní zapojení žáků, studentů, učitelů a rodičů do demokratického řízení místa, ve kterém vzdělávací proces probíhá¹⁹, včetně mimoškolních aktivit ale i samotného procesu výuky. Značné úsilí je vynakládáno na potírání projevů netolerance, xenofobie, otevřeného rasismu, které představují hrozbu pro upevňování míru a demokracie a s nimi související nedůvěry v prospěšnost demokratické společnosti.

Výchova k demokratickému občanství přispívá k posilování evropské kulturní identity a různosti a demokratické stability v Evropě. Pomáhá vytvářet objektivní názor na některé společenské problémy ve společnosti, jako jsou xenofobie, netolerance, diskriminace, ochrana životního prostředí nebo užívání drog²⁰. Musí proto být zaměřena na všechny aspekty, které mají význam pro demokratickou společnost. Důležitá je snaha vypěstovat u občanů kritický přístup k informacím, vzorcům myšlení a filosofickým, náboženským, sociálním, politickým a kulturním myšlenkám²¹.

V souvislosti s demokracií si nemohu odpustit slova anglického prozaika a liberalisty Edwarda Morgana Forstera: „Demokracii dvakrát sláva: jednou proto, že připouští rozmanitost a podruhé proto, že dovoluje kritiku. Dvakrát sláva stačí: pro třetí svolání

¹⁷ Rada Evropy, Rada pro kulturní spolupráci, Deklarace a program výchovy k demokratickému občanství založenému na právech a odpovědnosti občanů, s. 2.

¹⁸ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 125.

¹⁹ Doporučení (2002) 12 Výboru ministrů členským státům – výchova k demokratickému občanství 2001 - 2004, s. 5.

²⁰ http://web.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2005/vs_rokvychovy.html.

²¹ Doporučení (2002) 12 Výboru ministrů členským státům – výchova k demokratickému občanství, s. 5.

není žádný důvod.“²². Tato slova mě donutila zamyslet se nad třetím důvodem k provolání, ale také jsem nenašel žádný důvod, který by byl opravdu nezpochybnitelný. To, že tolik lpíme na demokratických hodnotách a na demokratickém zřízení, je pouze proto, že jsme zatím nenalezli lepší systém, to ale neznamená, že takový systém neexistuje. K prosazování demokracie v různých částech světa byly použity natolik nedemokratické metody, že sama demokracie jimi ztrácí svou legitimitu.

Mezikulturní dialog

Rok 2008 byl Radou Evropské unie vyhlášen rokem mezikulturního dialogu. Vzhledem k tomu, že si mladí lidé teprve vytvářejí svůj pohled na svět a začínají utvářet svou budoucnost, stejně jako budoucnost celé společnosti, ve které žijí, jsou z pohledu Rady Evropské unie v přípravě pro mezikulturní dialog, jehož základními požadavky jsou tolerance a vzájemná úcta, cílovou skupinou²³. Zvláštní postavení v rámci mezikulturního dialogu mají organizované občanské, zapojení mládežnických a nevládních organizací. Rok mezikulturního dialogu ve svých cílech v podstatě kopíruje cíle multikulturní výchovy.

Se zaměřením programů na děti a mladé lidi, se setkáváme ve všech oblastech multikulturní výchovy či dialogu. Je to dáno jejich možným potenciálem pro budoucnost. Evropský integrační proces, ale i globalizace, jsou procesy dlouhodobé a nejsou otázkou pro jednu generaci. Vyžaduje především vůli k porozumění a po sblížení, v mnohých případech přístupnost k ústupkům ze svých stanovisek a vizí. A působením na mladou, dospívající generaci si, ne členské státy, ale už Evropská unie vychovává pružný lidský potenciál pro své budoucí vedení a řízení.

Vedle vštěpování hodnot, které tvoří páteř evropské integrace, je možné vyzdvihnout pobídky ke vzájemné komunikaci mezi mladými lidmi z různých členských států. To je nejlepší škola pro budoucí Evropany, umět a chtít spolu komunikovat. Pokud budeme umět a chtít spolu komunikovat, můžeme spolu řešit společná témata, společné problémy, plánovat společnou budoucnost, vytvářet společné hodnoty. Bez vzájemné

²² Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 327.

²³ Rada Evropské unie, Tisková zpráva 2848. Zasedání Rady, Vzdělávání, mládež a kultura, s. 9.

komunikace budou v institucích Evropské unie sedět zvolení zástupci a úředníci a ostatní budou jen nechápavě kroutit hlavou, čímž zájmy vlastně zastupují.

V rámci Evropského roku mezikulturního dialogu, stanoveného na rok 2008, jsou hlavním předmětem zájmu mladí lidé. Důraz je kladen na úlohu vzdělání jako prostředku pro výchovy k rozmanitosti a lepší porozumění jiným kulturám. U mladých lidí se zde předpokládá jejich touha po seznamování, která díky možnostem informačních technologií doslova boří hranice. Mezikulturní dialog se také stal jedním z pilířů programu „Mládež v akci“, který má prosazovat vzájemnou soudržnost a toleranci mezi mladými lidmi²⁴.

Společné působení na mladé lidi v duchu partnerství mezi národy členských států má za následek to, že si tito lidé do života ponesou minimum předsudků k ostatním, sousedním, národům a nepovlečou svým životem stíny událostí, které by bylo sice špatné zapomenout, ale na kterých se nedá žádné slušné soužití mezi národy budovat. Dnešní generace vrcholných představitelů států je nešťastnými událostmi evropské historie zasažena mnohdy bezprostředně a tyto zkušenosti se na postojích a přístupech jedinců zákonitě musí promítat celý život. O to víc si my, mladší, musíme vážit jejich odhodlání a vůle po sblížení národů.

Stejně jako v případě Dánska, které nepřijalo za potřebné, nebo spíše žádoucí pro své národní zájmy, se zapojit do Evropské unie, snad by se dalo říci plnohodnotně, by se mohly v budoucnu chovat i jiné členské státy. Z nepochopení a nedostatku vůle a ochoty by z velkolepého projektu Evropské unie zbylo jen společenství států, které se spolu shodnou na určitém okruhu potřeb a zájmů, ale společně by podnikaly velmi málo. Tomu je třeba předejít, přístup Dánska se snad v budoucnu také změní, až na politické posty nastoupí, dnes ještě mladí lidé, kterým je věnována ze strany Evropské unie taková pozornost, a do nichž jsou vkládány naděje na lepší a snazší spolupráci.

²⁴ Mezikulturní dialog a mladí lidé – výměna názorů, Rada Evropské unie, 5584/08, s. 5, 6.

2. Globální aspekty výchovy

V této kapitole se budu zabývat těmi faktory, které nejzásadněji ovlivňují život v dnešním světě, které téměř ve všech případech přesahují hranice svého vzniku a nemají vliv pouze na přítomnost, ale mnohem více na budoucí generace. Jejich existenci si plně uvědomujeme, ale často se střetávají s jinými, současnými, zájmy.

2.1 Lidská práva

Lidská práva jsou stále se vyvíjející oblastí etického a právního myšlení.

Jedním nejdůležitějších kroků v otázce lidských práv bylo přijetí Všeobecné deklarace lidských práv, kterou přijalo Valné shromáždění OSN 10. prosince 1948. Dalším dokumentem v pořadí, pokud se týká důležitosti, v evropských poměrech je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která byla sjednána Radou Evropy a podepsána v Římě 4. listopadu 1950. 18. března 1992 byla Úmluva ratifikována i v tehdejší Československu, které se tak stalo prvním státem střední a východní Evropy, který k Úmluvě přistoupil.

Práva zaručená úmluvou byla tato:

- Právo na život.
- Zákaz mučení.
- Zákaz otroctví a nucených prací.
- Právo na svobodu a osobní bezpečnost.
- Právo na spravedlivé řízení.
- Uložení trestu jen na základě zákona.
- Právo na respektování soukromého a rodinného života.
- Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání.

Vesměř tato práva dnešní generace Evropanů bere jako samozřejmost, k jejich uznání a naplnění však vedla dlouhá cesta, zkušenosti z minulosti. K jejich uznání bylo zapotřebí velké politické vůle, snahy aby nové generace již nikdy nemusely prožívat mnohá bezpráví, ale také ochoty zlepšit postavení jednotlivců ve společnosti a tím

zlidštit celou společnost. Bylo zapotřebí, aby lidé sami prosadili své ideály a společnost, ve které žili, sami začali utvářet, byl to veliký krok od pasivity k aktivitě, k občanské společnosti a tento vývoj dále musí pokračovat. Společnost přestane být demokratickou, pokud se na jejím fungování nebudou podílet sami občané, svobodné volby nemohou být považovány za hlavní důkaz demokracie. Jen aktivní účast občanů může být její zárukou a znakem.

Hlavní dělení lidských práv

Lidská práva jsou poslední dobou v mezinárodním společenství rozdělována do tří hlavních oblastí:

- Práva první generace (práva svobody) – jedná se o nejzákladnější práva jako je právo na život, právo na svobodu projevu, právo na spravedlivý soud, právo na účast na politickém životě. Základními pojmy práv první generace jsou lidská svoboda a ochrana jednotlivce před zásahy státu, poskytují lidem minimální záruky tělesné a mravní nedotknutelnosti.
- Práva druhé generace (práva rovnosti) – obsahují sociální, ekonomická a kulturní práva jako právo na přiměřenou životní úroveň, právo na práci, právo na vzdělání, právo na zdravotní péči. Tato práva se stala středem zájmu v období rané industrializace a vzestupu dělnické třídy. Týkají se spolupráce lidí a jejich základních životních potřeb. Jsou založena na myšlenkách rovnosti přístupu k nepostradatelným sociálním a ekonomickým statkům, službám a příležitostem. Tato práva jsou zakotvena v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a v Evropské sociální chartě.
- Práva třetí generace (práva solidarity) – vztahují se ke kolektivním právům společností nebo národů, základní myšlenkou je myšlenka solidarity a patří mezi ně například právo na udržitelný rozvoj, právo na mír, právo na zdravé životní prostředí nebo právo na humanitární pomoc. Práva třetí generace se začala formovat jako reakce na omezený pokrok v oblasti lidských práv v některých částech naší planety, reakce na hlad, válečné konflikty, ekologické nebo přírodní katastrofy, jejich cílem je zajistit zemím, především rozvojového světa,

přiměřené podmínky na ochranu práv první a druhé generace. Tato práva však ještě nejsou všeobecně přijímána a bývají označována jako rodící se práva²⁵.

Klíčovými hodnotami lidských práv jsou důstojnost a rovnost. Lidská práva mají rovněž základní znaky, jimiž jsou:

- Nezcizitelnost – lidská práva jsou svázána s prostou skutečností lidské existence, o práva nemůže být nikdo připraven. Omezení lidských práv, ovšem pouze některých, je možné jen na základě zákona.
- Nedělitelnost, vzájemná souvislost a provázanost – práva nelze chápat izolovaně, ale pouze jako celek.
- Univerzálnost – práva platí pro všechny osoby, bez rozdílu a nejsou nijak časově omezena²⁶.

Stručná historie lidských práv

První náznaky lidských práv lze vyčíst již z Chammurapiho zákoníku, podle něhož nemá docházet k útlaku slabých. Právo na svobodu, bezpečnost, některá sociální a ekonomická práva zaručoval dekret Kýrose Velikého, vzniklý kolem roku 570 před naším letopočtem.

Roku 1215 sepsali členové anglické šlechty a duchovenstva Velkou chartu svobod (Magna charta libertatum). V ní byly zakotveny právo svobodných lidí vlastnit a dědit majetek a základní principy spravedlivého soudního procesu a rovnosti před zákonem a právo na legitimní a důstojné zacházení.

V průběhu 17. a 18. století dochází k formování pojetí přirozených práv, která člověku přísluší už jen proto, že jsou lidskou bytostí. Spolu s touto myšlenkou byla

²⁵ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 26, 291, 292, 294.

²⁶ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 284.

šířena myšlenka, že přirozená práva mají opravňovat k právům zákonným²⁷. V roce 1789 byla ve Francii sepsána Deklarace práv člověka a občana. Za přirozená a nezadatelná práva vymezuje svobodu, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku. Vymezuje člověku právo konat vše, co neškodí druhému, umožňuje svobodu názorů a vyznání, povinnost hledět na člověka jako na nevinného dokud mu není prokázána vina a nedotknutelnost vlastnictví²⁸.

Výchovou k lidským právům se podle oficiální definice Programu výchovy mládeže k lidským právům Rady Evropy myslí vzdělávací programy a aktivity, které se společně s jinými programy, podporujícími interkulturní učení, aktivní účast a posilování ostavení menšin, zaměřují na podporu rovnosti v lidské důstojnosti. Je orientovaná na ty, kteří se učí, zohledňuje jejich sociální prostředí a uznává hodnoty osobního činu. Hlavním dlouhodobým cílem je vytvořit takovou kulturu, ve které lidská práva nejen dobře chápána, ale také respektována a ochraňována²⁹.

V 19. a 20. století dochází k prvním mezinárodním dohodám o lidských právech. V roce 1814 byla v Paříži podepsána smlouva mezi Francií a Anglií, která tyto státy zavazovala v potírání otroctví. V Bruselu roku 1890 byl podepsán zákon, který otroctví zakazoval a později byl ratifikován v osmnácti státech. V letech 1864 až 1929 byly Ženevskými úmluvami stanoveny pravidla o zacházení s oběťmi válečných konfliktů a nemocnými a raněnými vojáky.

26. června 1945 byla podepsána Charta Spojených národů, jejímž základním cílem bylo zamezit dalším válečným konfliktům a obnovit důvěru v lidská práva a svobody. 10. prosince 1948 byla Valným shromážděním OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv. V jejím obsahu je například kladen důraz na svobodu každého člověka, jeho nezadatelné právo na život a bezpečnost, rovnost lidí, zákaz krutého zacházení, zákaz porušování soukromí, právo na azyl³⁰.

²⁷ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 285.

²⁸ <http://www.historie.upol.cz/19/prameny/prava.htm>.

²⁹ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 17.

³⁰ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.

Vedle OSN, působí v oblasti lidských práv teritoriální organizace. Můžeme se s nimi setkat v Evropě, Severní i Jižní Americe, Asii a arabských státech. Jejich členské státy ratifikovaly deklarace vyhlášené OSN, ale ještě vyhlásily vlastní deklarace lidských práv, které většinou lidská práva ještě rozšiřují, především o sociální a ekonomická práva³¹.

Hodnota lidských práv

Každý jedinec by si měl být schopen uvědomit existenci lidských práv a k nim prohloubit respekt, aby bylo v co největší možné míře zabráněno jejich porušování³². Výchova k lidským právům připravuje budoucí občany, kteří budou schopni se zapojit do společenského života a podílet se na vývoji své země. Prostřednictvím diskuse a aktivní účasti rozvíjí kritické myšlení a schopnost racionálního chování.

Pro dosažení těchto cílů si musí každý jedinec osvojit určité znalosti, dovednosti, postoje a návyky. Mezi nejdůležitější znalosti zajisté patří povědomí o lidských právech a znalosti pojmů svoboda, rovnost, lidská důstojnost, demokracie, práva a povinnosti a vzájemná závislost a solidarita. Zejména vzájemná závislost je velmi důležitou kategorií. Je jednou ze základních podmínek k pochopení nejen mezilidských vztahů ale i historických a společenských událostí. Vzájemná souvislost však může vycházet pouze z dokonalých znalostí základních pojmů.

Znalosti problematiky lidských práv jsou potřebné také proto, abychom se svých práv mohli domáhat. I zde platí právní zásada, že právo patří znalým.

Teprve na základě výše uvedených znalostí mohou lidé rozvíjet dovednosti zvládání konfliktů, obhajoby vlastních názorů a práv ale především zdravé komunikace a kritického myšlení a smysl pro zodpovědnost za vlastní jednání a spravedlnost³³.

³¹ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 287.

³² Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 18.

³³ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 19.

Výchova k lidským právům rovněž slouží jako prostředek dosahování harmonických vztahů mezi společnostmi a k pěstování vzájemného porozumění, tolerance a míru³⁴.

Aktivita mladých lidí v oblasti lidských práv

Mladí lidé se o politiku ve většině případů nezabývají. Jejich zájem o společenské otázky je zaměřen na různá sdružení a mládežnické kluby. Jejich členy, nebo spolupracovníky, je pak 50 procent mladých lidí Evropské unie. Mezi jednotlivými státy však existují značné rozdíly. V popředí zájmu takových spolků jsou ochrana lidských práv, životního prostředí, boj proti rasismu a rovnost mezi muži a ženami. Pro mladé lidi jsou tyto problémy do jisté míry bezprostřední a zároveň jim je umožněno v této oblasti vyvíjet vlastní aktivitu a ovlivňovat formy a výstupy vlastní činnosti. Právě možnost aktivní činnosti způsobuje jejich zvýšený zájem na úkor čistě politických otázek, kde jsme všichni do jisté, míra jen pasivními účastníky.

Aktivita, kterou mladí lidé v tomto ohledu vyvíjejí, jim zpětně napomáhá rozvíjet znalosti, dovednosti a postoje, samostatnost a posilovat sebedůvěru, přijímat odpovědnost a pocítit sounáležitost s druhými lidmi³⁵. To dále vede k prohlubování empatie a k získávání skupinových zkušeností. Lidé se při tom učí respektovat jiný názor, i když je v rozporu s jejich vlastním cítěním a hledat taková řešení problémů, na kterých se všichni účastníci shodnou.

Jsou známé případy, kdy na podporu dodržování lidských práv, například při pracovních podmínkách, je na určité skupiny nebo jednotlivce vyvíjen tlak, aby bojkotovali určité zboží. Ve světě tak třeba sportovci používají pouze oblečení nebo obuv, jejíž výroba nezatěžuje životní prostředí nebo při jejíž výrobě nejsou porušovány pracovní předpisy.

Každá aktivita vyžaduje určité vědomosti, na jejichž základě pak vlastní aktivita probíhá. Mladí lidé, kteří se chtějí angažovat v nějaké oblasti, jsou do značné míry odkázáni na množství a druh informací, který jim je předáván prostřednictvím

³⁴ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 23.

³⁵ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 41.

vzdělávacího procesu. Proto je důležité, aby informace o lidských právech byly do těchto procesů zařazeny a to v dostatečné míře a takového obsahu, který mladé lidi k tomuto cíli povede. Pokud bychom mladým lidem neposkytli dostatečné množství potřebných informací, byli by nuceni je hledat sami, hodnoty, na kterých by stavěli svou činnost, by tuto činnost mohly posunout k extrémnímu aktivismu.

Jelikož otázka lidských práv vzbuzuje v mladých lidech velký aktivní zájem, je poměrně snadné tyto kladné postoje posilovat i pedagogickým působením a vytvořit takové podmínky, které jim umožní osvojit si veškeré potřebné dovednosti pro aktivní občanství. Na světové konferenci o lidských právech roku 1993 byly státy vyzvány, aby otázku lidských práv a demokracie zařadily do osnov všech formálních i neformálních vzdělávacích institucí³⁶.

Rovnost mužů a žen

Pokud mluvíme o diskriminaci, většině lidí se v první řadě vybaví diskriminace na základě etnické nebo rasové příslušnosti. K diskriminaci však ve skutečnosti dochází i z jiných důvodů. Mohou jimi být vyznání, sexuální orientace, nebo také pohlaví. S nerovnými podmínkami se setkávají většinou ženy. Tato skutečnost zajisté vychází ze zažitých stereotypů, podle kterých je žena tou osobou, která se stará o domácnost a o děti.

Naštěstí již postavení ženy ve společnosti doznalo určitých pozitivních změn, ale stále nemůžeme potvrdit, že by v praktickém životě bylo postavení mužů a žen rovnocenné. Ve feudální společnosti mělo svědectví ženy před soudem menší průkazní hodnotu než slovo muže, i s rozvojem demokratických tendencí v Evropě byly ženy diskriminovány, především jim bylo upřeno volební právo. To je však minulostí a v těchto základních právech si muži a ženy v rozvinutých zemích jsou rovni.

Stále však přetrvává jistá diskriminace žen v oblasti zaměstnanosti. V evropských zemích, snad bez výjimky, platilo, že živitelem rodiny je muž a starostí žen byla domácnost. S příchodem demokratizačních tendencí a průmyslové revoluce byly tyto

³⁶ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 23.

stereotypy nabourány. Pracující žena, a tím i druhý příjem do domácnosti, se nakonec stala ve většině evropských domácností nezbytností. Role ženy v domácnosti však zůstaly.

V průběhu 20. století se zaměstnané ženy staly samozřejmostí a dnes se s nimi setkáváme téměř ve všech pracovních pozicích. Jeden problém ale zaměstnanost žen provází od samého počátku a tím je výše mzdy za odvedenou práci. Společnost práva žen plně respektuje, přesto jsou stále v mnoha případech za svou práci odměňovány méně než muži na stejných pozicích, ačkoliv byla zásada stejné odměny za práci zakotvena již v článku 119 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. Dnes je rovnost mužů a žen upravena i Úmluvou OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, pakty OSN o občanských a politických právech a o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jejichž signatáři jsou všechny členské státy³⁷.

Evropská unie, ale i různé nevládní organizace, dlouhodobě vyzývá vlády členských států, aby učinily taková opatření, která by diskriminaci na základě pohlaví odstranila. Státy skutečně provedly legislativní kroky, ale očekávaný výsledek se dostavil jen částečně. V tomto směru je nutné působit na mladou, dospívající generaci, na budoucí řídicí pracovníky a zaměstnavatele. Zvláště dnes, kdy jsou děti a mladí lidé, více než kdy dříve, vychováváni k rovnosti a úctě, jsou pro dosažení rovnosti mužů a žen do budoucna nejlepší vyhlídky. Je nemyslitelné, abychom žili v politicky pluralitní společnosti, uznávající stejná práva etnickým, náboženským menšinám, homosexuálům, a zároveň, fakticky, ne formálně, nepřiznaly rovná práva ženám.

Nerovná práva žen, jiná mzda za stejnou práci, není jen křivdou na zaměstnaných ženách. Vezmeme-li v úvahu, kolik manželství se rozvádí, kolik žen vychovává děti bez otců, je jasné, že se nerovné ohodnocení zaměstnaných žen dotýká také jejich dětí. Že to jsou hlavně děti, které nižší mzdou matky strádají nejvíce. Jsou to mladí lidé, občané, budoucí potenciál společnosti, který z důvodu diskriminace přichází o možné prostředky, potřebné pro svůj rozvoj.

³⁷ Směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/73/ES, s. 4.

Díky migraci obyvatel, především díky přílivu lidí z neevropských zemí lze očekávat i různé pohledy na postavení žen. Celý evropský kontinent má ve svém vývoji jeden společný rys. Tím rysem je křesťanství, které ovlivnilo kulturu a hodnoty celé Evropy. Ale dnes se v evropských zemích usidlují i lidé z jiných regionů a vývoj jejich kultury nebyl ovlivněn křesťanstvím ale jiným náboženstvím, ať už jde o buddhismus, islám nebo jiná rozličná monoteistická či polyteistická náboženství. Každé má svůj model společnosti, rodiny a hodnot. A přistěhovalci si tyto modely přinášejí s sebou do hostitelské země, kde tím pádem dochází k interakci s evropským modelem ovlivněným křesťanstvím a nakonec utvořeným demokratickými hodnotami.

2.2 OSN

Většina naléhavých výzev OSN k humanitární pomoci v roce 2007 souvisela s klimatem³⁸.

Tato organizace se věnuje celé řadě oblastí společenského života. Velmi podstatným přínosem pro život na Zemi je pozornost věnovaná lidským právům. V oblasti lidských práv přijala OSN řadu dokumentů, mezi nejvýznamnější patří tyto:

- Pakt o občanských a politických právech.
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace.
- Úmluva o právech dítěte.
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen.
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Členské státy OSN se na Summitu tisíciletí v roce 2000 zavázaly splnit 8 rozvojových cílů:

- Odstranit extrémní chudobu a hlad – *čtvrtina dětí z rozvojových zemí trpí podvýživou.*

³⁸ Tisková zpráva 2891. zasedání Rady Evropské unie, s. 27.

- Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny - základní školu navštěvuje 90 procent dětí, do roku 2015 by to mělo být 100 procent.
- Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen.
- Omezit dětskou úmrtnost.
- Zlepšit zdraví matek – více než půl milionů žen umírá na následky komplikací během těhotenství nebo při porodu.
- Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem – úmrtnost na spalničky se podařilo v letech 2000 až 2006 snížit o jednu třetinu, 80 procent dětí bylo již proti této nemoci očkováno.
- Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí – od roku 1990 získalo 1,5 miliardy lidí přístup k pitné vodě, situaci však může ohrozit vysychání některých vodních zdrojů, 3 miliardy lidí žijí v oblastech, kde hrozí nedostatek vody.
- Vytvořit globální partnerství pro rozvoj – více než třetina rychle rostoucí městské populace žije v chudinských předměstských čtvrtích (slumech)³⁹.

Důvody pro právě tyto cíle jsou více než jasné. Na světě žije 1,4 miliardy lidí pod hranicí extrémní chudoby a ta přímo souvisí s hladem, dostupností lékařské péče i základního vzdělání, děti jsou často z existenčních důvodů nuceni být ekonomicky aktivní a to brzdí jejich rozvoj. Extrémně chudých lidí rychle ubývá ve východní Asii, především v Číně, naopak v oblasti subsaharské Afriky a v zemích bývalého Sovětského svazu jejich počet vzrostl. Stále nejvyšší koncentrace chudých lidí je v jižní Asii, především v Indii.

11 milionů dětí se nedožije 5 let věku, každý rok umírají 3 miliony lidí na AIDS⁴⁰. Klíčovým problémem v boji proti AIDS je dostupnost a cena léků. Tato nemoc je velmi rozšířena v chudých afrických státech, současná nabídka léků však dokáže uspokojit pouze dvě třetiny skutečných potřeb a jejich cena je oproti doporučené o 650 procent vyšší. Situaci ani neulehčují různé mýty, které se o této nemoci a její léčbě v některých afrických oblastech šíří.

³⁹ <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1448>.

⁴⁰ <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>.

2.3 Životní prostředí

Nedílnou součástí výchovy je prostředí, ve kterém tento proces probíhá. Životní prostředí můžeme chápat jako prostředí, které člověk vytvořil pro své potřeby, ve kterém postavil sídliště ale hlavně přírodní prostředí, které pro svůj život využívá a pro svůj život potřebuje. Velké zásahy do přírodního prostředí člověk udělal už se začátkem zemědělské výroby. Ale k zásahům, které dnes znepokojují vědce i veřejnost, došlo s rozvojem průmyslové výroby, tedy od 2. poloviny 19. století, doprovázené velkým nadšením z jejich nevídaných možností.

Jedním z nejdůležitějších, ne – li snad nejdůležitějším problémem současného světa je problém životního prostředí. Ten přímo souvisí s procesem globalizace, s rozvojem průmyslu. Lidé ve vyspělém světě si vytvořili jisté standardy pohodlí, podřídili své prostředí, ve kterém žijí svým potřebám. To ale s sebou přináší obrovské znečištění planety, kácení pralesů, výstavbu vodních děl atd.

Toto vše je ovšem obrovskou ekologickou zátěží, jakousi neadekvátní daní. Samozřejmě se setkáváme s vůlí problém ekologie řešit, ale narážíme zde na volbu, zda zpomalit nebo alespoň ztížit ekonomický růst jednotlivých států výměnou za konstruktivní řešení tohoto globálního problému, nebo nechat veškerou regulaci „neviditelné ruce trhu“ jako vše ostatní.

Mnoho států zvolilo regulaci v zájmu uchování životního prostředí, ale mezi tyto státy nepatří největší znečišťovatelé. Asi se v těchto státech málo zdůrazňuje odpovědnost, kterou lidstvo nese, namísto toho jsou mladí lidé vychováváni reklamou ke konzumnímu způsobu života. Tuto globálně vedenou výchovu zajišťují nadnárodní společnosti, nemají s ní tedy jednotlivé státy přímou souvislost.

Některé státy odmítají ratifikaci Kjótského protokolu, argumentují nesouladem protokolu s jejich vlastními ekonomickými zájmy. Zde by měla Organizace spojených národů zakročit a donutit tyto státy k ratifikaci. Pokud je schopná OSN uvalit embargo na státy porušující lidská práva, proč nepřistupovat stejně v otázce životního prostředí.

Zdravé životní prostředí je vlastně také lidské právo. Přijetí protokolu by se bez pochyby stalo menším zlem než následky ekonomického embarga.

Průmyslová výroba s sebou ovšem přináší mnohé negativní potřeby. První je potřeba zdrojů. Vynalezením parního stroje vyvstala potřeba zajištění dostatečného množství uhlí a s tím spojenou těžbu, která na mnohých místech změnila ráz původní krajiny a narušila mnohé biotopy. S pokrokem byly sice parní stroje nahrazeny stroji na elektrickou energii nebo jiná paliva ale dnes jsou ještě v provozu elektrárny a těžký průmysl využívající uhlí. Přitom hlavním problémem využívání fosilních paliv není jejich dobývání ale skleníkové plyny, zejména oxid uhličitý, vzniklé při jejich spalování.

Průmyslová výroba s sebou přivedla rozvoj dopravy, především automobilové. Automobily se v průběhu 20. století staly snadno dostupné pro téměř celou populaci ve vyspělých zemích. Největší problémy způsobuje automobilová doprava ve velkých městech, kde stejně jako emise zplodin při průmyslové výrobě, velmi nepříznivě poškozuje kvalitu ovzduší, a tím spolupůsobí při vzniku zdravotních potíží obyvatel.

Základem pro blahobyt je trvale udržitelný rozvoj s nalézáním způsobů zvyšování kvality života aniž bychom způsobovali škody na životním prostředí. Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj v roce 1989 charakterizovala trvale udržitelný rozvoj jako rozvoj, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval možnost dalších generací uspokojit jejich potřeby⁴¹. Evropská unie si v souvislosti s ochranou životního prostředí uvědomuje čtyři základní oblasti, které vyžadují zvýšenou činnost:

- Zamezení změny klimatu.
- Ochrana přírody, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.
- Řešení otázek, týkajících se životního prostředí a zdraví.
- Ochranu přírodních zdrojů a odpadového hospodářství⁴².

⁴¹ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 351.

⁴² <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP.htm>.

Změna klimatu

Hlavním globálním ekologickým problémem nejsou zdravotní, především dýchací potíže vzniklé znečištěním ovzduší. Tím problémem je změna klimatu na celé planetě. Od roku 1850, kdy bylo zahájeno spolehlivé měření teploty, se průměrná teplota zvýšila o 0,76° Celsia, v Evropě dokonce o 1° Celsia. 11 ze 12 nejteplejších let od roku 1850 bylo mezi lety 1995 – 2006. Podle vědců se v případě nečinnosti očekává v tomto století nárůst o dalších 1,8° – 4°, některých odhadů dokonce o 6° Celsia. Přitom zvýšení průměrné teploty o 2° Celsia oproti teplotám před rokem 1850 by přineslo nezvratné změny s dlouhodobými následky. Tento proces je podle vědců možné zastavit pouze tím, že do roku 2020 dojde ke stabilizaci globálních emisí a do roku 2050 jejich snížení na polovinu ve srovnání s rokem 1990⁴³.

Státy Evropské unie snížili emise skleníkových plynů od roku 1990 do roku 2005 o 7,9 procent s cílem do roku 2020 snížit o 20 procent, do roku 2012 přitom počítá se snížením o 8 procent, tedy nad rámec stanovený v Kjótském protokolu z roku 1997. Cílem je omezit koncentrace skleníkových plynů v atmosféře na úroveň, která nebude vyvolávat nepřírozené změny v klimatu⁴⁴. Evropská unie dosáhla také zlomu v tom, že přerušila spojitost mezi ekonomickým růstem a emisí skleníkových plynů⁴⁵.

Vzhledem ke skutečnosti, že 80 procent energie v Evropské unii vzniká spalováním fosilních paliv, je nutné naučit se zodpovědně energii využívat. Možností jak energetickou spotřebu snížit je mnoho. Třeba nákupem energeticky účinných spotřebičů, používáním úsporných žárovek, zateplením budov, ale třeba také recyklací odpadu.

Ke změně klimatu nepřispívají pouze skleníkové plyny vzniklé spalováním fosilních paliv. Velký význam má kácení deštných pralesů, které oxid uhličitý zachytávají, tvorba metanu vznikajícího na skládkách ale i při zemědělské výrobě, především velkochovu dobytka.

⁴³ Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, s. 3.

⁴⁴ <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP.htm>.

⁴⁵ Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, s. 6 – 11.

Nesmíme opomenout ani skutečnost, že devastace zemědělské půdy tím, že s sebou přináší chudobu a hlad pro postižený region, s sebou také přináší zvýšené bezpečnostní riziko. Hlad, útlak a touha po zdrojích surovin v minulosti byly častým důvodem válečných konfliktů. A je úplně jedno zda došlo k její devastaci v důsledku změny klimatu nebo neuváženou zemědělskou nebo průmyslovou činností.

Ochrana přírody, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů

V tomto ohledu se naše pozornost zaměřuje na ochranu půdy, vody, ovzduší a přirozených biotopů. Půdu neohrožuje činnost člověka pouze znečištěním, ale také erozí, které jsou často následkem nevhodného kácení lesů, vodního hospodářství nebo zemědělskou činností. Pro ochranu volně žijících živočichů jsou nepostradatelné mokřady a lesy, které představují i pro člověka jedinečný přírodní zdroj. Pro jejich záchranu se v rámci projektu Natura 2000 ustanovuje síť chráněných území, která již pokrývají 12% území Evropské unie⁴⁶.

Činnost pro ochranu životního prostředí a zdraví

V důsledku znečištěného životního prostředí můžeme v populaci sledovat zvýšený výskyt zdravotních problémů, mezi ně patří třeba výskyt alergií, neplodnosti, rakovinových onemocnění nebo dokonce dětská úmrtnost. Dnes již bezpečně víme, že mezi znečištěním životního prostředí a zvýšeným výskytem některých onemocnění existuje přímá souvislost. Téměř čtvrtina obyvatel Evropské unie navíc trpí hlukem, ten má za následek výskyt stresu a depresí. I na tomto poli se členské státy snaží snížit riziko. Opatření se však omezují jen na nejvíce zatížené lokality a ne všude je možné protihluková opatření uskutečnit.

Riziko představují chemikálie, které využíváme ve všech oblastech života. O některých chemických látkách víme, jaké mají následky na lidské zdraví, ale u většiny látek dostatek informací nemáme. To se týká také i látek užívaných ve zdravotnictví, máme sice k dispozici podrobné studie o účincích, ale ty jsou zjišťovány, z poměrně krátkodobého hlediska.

⁴⁶ <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP.htm>.

Přírodní zdroje a odpady

S růstem životní úrovně, roste i spotřeba obyvatel členských států. Se spotřebou zase roste vyčerpávání obnovitelných i neobnovitelných zdrojů. V odpadu, který s rostoucí spotřebou produkujeme ve stále větší míře, se přitom nachází nezanedbatelné množství surovin, které by bylo možné recyklovat. Mezitím na skládkách odpadu zbytečně přispívají k zátěži životního prostředí. Mnoho obalů se dnes vyrábí z recyklovatelných obalů, jen se musíme naučit tuto možnost obnovy zdrojů využívat.

Skládky odpadu nejen představují ekologickou zátěž, ale také zabírají prostor, který by mohl být využit mnohem užitečněji. Evropská unie si klade za cíl, při nakládání s odpady, prosadit následující hierarchii postupů. V první řadě je prevence vzniku odpadů, následuje recyklace, opětné zpracování a spalování odpadů a skládkování připouští jako poslední možnost. Evropská unie plánuje do roku 2010 snížit objem odpadu, který již není nijak využitelný o 20% úrovně z roku 2000 a do roku 2050 o dalších 50%⁴⁷. Cíl je stanoven, nyní jej musíme naplnit, musíme se naučit chovat nejen ekologicky, ale ve svém důsledku i ekonomicky. Náklady na recyklování jsou mnohem menší než na výrobu nového produktu.

2.4 Bezpečnost

Hovoříme-li o výchově, nelze opomenout prostředí, ve kterém se naše výchovné působení odehrává. To zásadním způsobem ovlivňuje společenské a sociální klima, hodnoty, ideály a ty zpětně vytvářejí prostředí. Vezmeme-li v úvahu základní rozdělení potřeb, nejjednodušší ale zároveň nejdůležitější je potřeba bezpečí. Jen po splnění této potřeby se člověk začne zabývat potřebami vyššími. Prosperující region lze vybudovat jen tam, kde není ohrožen. Bezpečnou společnost však nevytvoří nikdo shora, tu si musí vytvářet sami obyvatelé a začít přitom musí ve svém obydlí, bydlišti a poté mohou vytvářet bezpečný region.

Pod bezpečností si každý v první chvíli vybaví asi něco jiného, ale všechny ty představy jsou správné, jen pořadí bude ovlivněno postojem a aktuálními potřebami

⁴⁷ <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP.htm>.

jedince. Lidé bydlící v blízkosti nepřizpůsobivých osob budou požadovat zvýšený počet policejních hlídek, ti, kteří bydlí v bezpečnějších oblastech, by zase uvítali posílení ozbrojených sil. Bezpečnost ale neznamená pouze ohrožení životů a zdraví, případně státní svrchovanosti. Ve druhé polovině roku 2008 dopadla na Evropu ekonomická krize, byla narušena ekonomická bezpečnost, jsou v ohrožení vklady stádatelů, pracovní místa, dokonce celé státy.

Byla narušena bezpečnost jako celek, i když se krize dotkla „jen“ ekonomiky, může mít dopad na bezpečnost ve všech oblastech. Se zvyšujícím se počtem lidí bez zaměstnání je riziko zvýšení sociálního napětí, pouliční kriminality. Ke slovu se mohou dostat extremistické skupiny, s nárůstem vlivu extremistických skupin může dojít ke vzniku extremistických režimů a to by znamenalo narušení bezpečnosti nejen v jednotlivém státu, ale v celém regionu.

Kroky Evropské unie pro bezpečnost

To jsou ale pouhé kdyby. Evropská unie vynakládá značné úsilí k zajištění komplexní bezpečnosti ve svém regionu. Stejně úsilí ale vynakládat na vysvětlení konkrétních kroků, ty nejsou vždy kladně veřejností přijímány. Před vstupem české republiky do Evropské unie vznikla Evropská politika sousedství. Jejím základním cílem je zabránit vzniku nových dělících linií a zajištění míru, prosperity a stability v oblastech bezprostředně sousedících s EU.

Politika se týká 16 sousedících států, včetně těch, které budou s Evropskou unií sousedit v případě přijetí Turecka do Evropské unie. Sekundárním cílem je zjištění aspirací a představy našich sousedů. Tyto znalosti samozřejmě oboustranně výrazným způsobem omezí riziko vzniku střetů zájmů a případných sporů, byť třeba jen diplomatických. Paradoxní je, že téměř 50 procent dotázaných obyvatel Evropské unie se obává v souvislosti propagace reforem Evropskou unií ohrožení míru a stability v Evropě⁴⁸.

⁴⁸ <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/evropska-politika-sousedstvi--upevneni-spoluprace>.

V otázce bezpečnosti v regionu se však evropské státy nechávají až příliš ovlivnit Severoatlantickou aliancí, především Spojenými státy americkými. Ty se nacházejí daleko od evropského regionu a jejich zájmy neladí se zájmy evropských států, Evropanů.

V červnu 2003 pověřila Evropská rada příslušné útvary rady, aby se zasadila o vytvoření mezivládní agentury v oblasti rozvoje obranných schopností a s tím spojeného výzkumu, pořizování vojenských materiálů a zbrojního průmyslu. Účelem této agentury by do budoucna mělo být rozvíjet obranné schopnosti v oblasti řešení krizí, podpory a posilování evropské spolupráce ve vyzbrojování, posilování evropské obranné průmyslové a technologické základny⁴⁹. Hlavním důvodem vzniku agentury však je provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky, se kterým Evropská unie do budoucna počítá.

Z výše uvedeného vyplývá zdravá úvaha o sjednocení společné evropské obrany, jen je nutné, aby členské státy navázali užší spolupráci. Možnou překážkou v ochotě se více angažovat v současné době představuje existence NATO, je totiž těžké si představit, že by některé státy byli členy více než jedné mezinárodní vojenské organizace. V budoucnu se snad dočkáme toho, že evropské státy dají přednost evropskému obrannému paktu, který bude skutečně hájit evropské zájmy.

Energetická bezpečnost

Zajištění hladkých nerušených dodávek plynu a ropy z Ruska do Evropské unie je jedním z důvodů k vytvoření energetického partnerství s Ruskem a účinné provádění Evropské politiky sousedství. Je zarážející, jak evropští politici ve svém energetickém postavení vystupují na adresu Ruska, když hájí své zájmy vojenskou silou. Evropská unie je závislá na dovozu a ropy, v roce 2005 52,3 procent ropy a plynu pro svou potřebu pokryla z dovozu. Podle předpovědi bude muset v roce 2030 dovážet 93 procent ropy a 84 procent zemního plynu⁵⁰.

⁴⁹ Společná akce Rady 2004/551/SZBPze dne 12. července 2004 o zřízení Evropské obranné agentury, s. 1.

⁵⁰ Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, s. 14.

Pár příkladů

Neoddiskutovatelně je nutné působit na děti a dospívající mládež tak aby samy převzaly na sebe odpovědnost za budoucí bezpečnost ve všech sférách. K tomu ale musí být naše působení v souladu s tradičními postoji a hodnotami a morálkou. Samy jsme v roli dětí, kterým rodiče vštěpují zásady a vysvětlují důvody konkrétních opatření a to i dnes, v dospělém věku. Bohužel trochu v rozporu s logikou. Nemohu si odpustit neuvést případy, kdy nám naši zástupci lidu vysvětlují zaručeně jediný správný pohled na bezpečnost ve světě.

Jak si asi vyloží nevyspělý jedinec zdůvodnění bývalého premiéra Miloše Zemana zahájení útoku na Afganistán? Pro úplnost si zde svými slovy dovolím toto odůvodnění uvést. Lid Afganistanu se nechtěl, nemohl nebo nedokázal zbavit vládního hnutí Talibán a proto Spojené státy americké na tuto zemi dnes zahájily vzdušné útoky. *Jak by asi o 15 let dříve předával, pokud by byl předsedou vlády, informaci, že Češi a Slováci se nechtěli, nemohli nebo nedokázali zbavit komunistického režimu, a proto Spojené státy americké začaly Československo bombardovat.*

Jiným alogickým krokem bylo, za strany naší politické reprezentace, schválení bombardování Jugoslávie v roce 1999. A to za kroky, které musí každý stát, jenž chce zachovat svou územní celistvost a svrchovanost, učinit, které v září roku 1938 podnikla i československá vláda. Následné uznání nezávislosti Kosova v roce 2008 bylo projevem pohrdání mezinárodním právem.

Na druhou stranu v otázce Abcházie a Jižní Osetie, které na rozdíl od Kosova, historické a kulturní součástí Srbska, nebyly historickou součástí Gruzie, byl politickou reprezentací přijat opačný přístup. Mladá generace je tak jen ubezpečena, že nehrát vždy poctivě, podle daných pravidel, měnit své zásadní postoje a hodnoty je naprosto normální součástí života v dnešní společnosti.

A dospělí lidé ani děti nejsou hloupí, takto si bezpečnost v naší zemi představuje jen málokdo. Přeci jen jsme vyrůstali a byli vychováni v určitém prostředí, za určitých souvislostí, které je třeba respektovat, nikoliv je potírat a chovat a v nějakých

podmínkách chceme žít a vychovávat své děti. Tyto postoje povedou jen k nechuti se podílet na politickém životě a k deformaci charakteru především mladé generace, která bude vytvářet podmínky pro generace další.

Pokud takovéto postoje jsou prezentovány jako globální postoje pro globální bezpečnost, nelze očekávat důvěru v proces globalizace ani úsilí vynaložené k uskutečnění tohoto procesu. Negativně na mě rovněž působí argumenty, že vybombardování vesnice v pákistánských horách bylo v zájmu bezpečnosti ve světě. Pokud tyto argumenty slyší dospívající děti, jakou asi dokáží přiznat hodnotu lidskému životu. Je ostudou zodpovědných osob, že takové argumenty jsou navíc schvalované také v naší společnosti.

Chceme-li žít ve slušné společnosti, musíme se od takových názorů distancovat a stejně jako popření holocaustu, by i obhajování zabíjení civilistů mělo být trestné.

V zájmu bezpečnosti Evropské unie musí být bezpečné i sousední regiony. Největším ohniskem možných konfliktů je stále západní Balkán, který v nedávné minulosti prošel občanskými válkami. Evropská unie se nyní angažuje na udržení míru a potlačení napětí hlavně v Kosovu. Právě Kosovo dává další příklad, že je nutné brát ohledy na veřejné mínění, že nemohou rozhodovat pouze politici. Srbové právem cítí být křivdu, na jejich úkor došlo k absolutnímu pošlapání mezinárodního práva, a nyní z toho obviňují nejen Spojené státy americké, od kterých celý scénář kosovské tragedie vzešel, ale i Evropskou unii, jejíž členské státy z většiny nezávislost Kosova uznaly. Postupem mezinárodních společenství v otázce Kosova, nebyl na Balkáně zajištěn mír ani stabilita regionu, pouze bylo porušeno mezinárodní právo těmi, kteří soudí válečné zločiny.

Bohužel se k tomuto kroku, v rozporu s veřejným míněním, rozhodla i česká vláda, tím však pošlapala československé vojáky, kteří v roce 1938 chránili Československo. Stálo by za zamyšlení, jak budou učitelé vysvětlovat dětem ve školách události v českém pohraničí ze září 1938 a hlavně postup československé vlády, která stejně jako Srbové povolala k ochraně svých občanů, ústavního zřízení a územní celistvosti na pomoc armádu. Nejpravděpodobnější je, že tato kapitola bude, v zájmu zahraniční politiky, vypuštěna z osnov dějepisu.

V oblasti bezpečnosti je nutná spolupráce bezpečnostních a justičních složek členských států Evropské unie zejména kvůli volnému pohybu osob. Pokud nejsou mezi jednotlivými členskými státy hranice, je nutné prosazovat i jednotnou azylovou, migrační a vízovou politiku. Rozhořčení některých čelních představitelů Evropské unie nad vízovou povinností občanů některých členských států do zemí severní Ameriky je plně pochopitelné. Pokud mají být občané členských států vychováváni k vědomí soudržnosti a celistvosti Evropy, je nutné všem zajistit stejná práva a uložit stejné povinnosti.

Bezpečnost – právo

Vzhledem k potřebě účinné mezinárodní spolupráci v oblasti bezpečnosti na celém území Evropské unie, byl 19. června 1990 zřízen Schengenský informační systém (SIS). Jeho zřízení bylo nutností, potřebnou pro řádné naplnění cílů Schengenské dohody ze 14. června 1985. Jedná se o rozsáhlou databázi osob, na které byl vydán zatykač nebo žádost o vydání, odcizeném majetku a uměleckých děl. Jeho úkolem je rovněž poskytnout příslušným orgánům členských států poskytovat okamžité informace při hraničních kontrolách a pro potřeby udělování víz a povolení k pobytu⁵¹.

Schválením Maastrichtské smlouvy 7. února 1992 došlo ke zřízení Europolu se sídlem v Haagu. Jedná se o organizaci Evropské unie, sloužící k prosazování práva, zabývající se zpravodajstvím v oblasti trestné činnosti. Zvláštní pozornost věnuje boji proti organizovanému zločinu a terorismu. Činnost v omezené míře zahájil 3. ledna 1994, od 1. ledna 2002 pak jeho činnost zahrnuje všechny závažné oblasti mezinárodní trestné činnosti. Při své činnosti spolupracuje i s řadou organizací a států mimo hranice Evropské unie⁵². Ke snadnějšímu prosazování práva a potírání trestné činnosti v rámci Evropské unie byla zřízena Evropská jednotka pro justiční spolupráci Eurojust. Od ledna 2004 je rovněž vydáván evropský zatykač, který má zabraňovat zdlouhavému procesu vydávání hledaných osob⁵³.

⁵¹ PhDr. Jitka Hradilová, Schengenský informační systém – vývoj a současný stav.

⁵² http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts_cs&language=cs.

⁵³ Pascal Fontaine, Evropa ve 12 lekcích, s. 47.

2.5 Evropská unie

Průběh integrace

Jean Monnet v roce 1952 řekl: „Nevytváříme koalici států, sjednocujeme lidi“⁵⁴.

Dne 18. dubna 1951 bylo Belgií, Francií, Itálií, Lucemburskem, Nizozemím a Spolkovou republikou Německo založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Cílem společenství bylo po dvou světových válkách získat kontrolu nad strategickými oblastmi průmyslu a zajistit mír v Evropě.

25. března 1957 bylo státy Evropského společenství uhlí a oceli založeno Evropské hospodářské společenství (EHS). Mezi členskými státy došlo ke zvýšení spolupráce v oblasti obchodu a služeb. V průběhu 60. let začaly tyto státy provádět společnou, zejména zemědělskou a obchodní, politiku a k 1. červenci 1968 zrušily mezi sebou celní povinnost a zavedly společný vnější celní sazebník. 1. ledna 1973 dochází k prvnímu rozšíření a k EHS přistupuje Dánsko, Irsko a Spojené království. 1. ledna 1981 přistoupilo Řecko, 1. ledna 1986 Španělsko a Portugalsko.

V letech 1989 a 1990 došlo k pádům komunistických režimů ve střední a východní Evropě, v roce 1991 k rozpadu Sovětského svazu. 3. října 1990 se sjednotilo Německo rozdělené po 2. světové válce. V prosinci 1991 v Maastrichu přijala Evropská rada Smlouvu o evropské unii, která vstoupila v účinnost 1. listopadu 1993.

1. ledna 1995 přistupuje k Evropské unii, Finsko, Švédsko a Rakousko. V roce 1999 byla zavedena evropská společná měna EURO, zatím jen pro bezhotovostní transakce, v roce 2002 se pak EURO dočkalo podoby bankovek a mincí a EURO se tak dostalo do oběhu. V roce 1997 byla zahájena přístupová jednání s Bulharskem, Českou republikou, Slovenskem, Slovinskem, Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Maltou a Kypr. 1. května 2004 došlo přistoupením deseti, z těchto dvanácti, států k největšímu rozšíření Evropské unie, 1. ledna 2007 pak přistoupilo i Bulharsko a Rumunsko. Počet členských států dosáhl nyní 27.

⁵⁴ Pascal Fontaine, Evropa ve 12 lekcích, s. 43.

Ve dnech 7. – 10. června 1979 se konaly první přímé všeobecné volby do Evropského parlamentu.

Evropská unie podepsala s Tureckem smlouvu o přidružení a to již v roce 1987 požádalo Evropskou unii o členství. 3. října 2005 s ním Evropská unie zahájila přístupové jednání a zároveň začala jednat i s Chorvatskem, status kandidátské země od listopadu 2005 i Makedonie. Mezi další potenciální kandidátské země patří Bosna a Hercegovina, Srbsko, Albánie a Černá Hora.

Vzhledem ke snahám o přistoupení zemí západního Balkánu k Evropské unii není nejšťastnější řešení zvát Chorvatsko dříve než ostatní balkánské státy a to s ohledem na vztahy zejména se Srbskem. Je více než nepravděpodobné, že by se Chorvaté, v případě přistoupení Chorvatska k EU, v hlasování o přijetí Srbska kladně. A izolovat Srbsko po spolupráci s YCTE, a po nešťastné evropské politice v otázce Kosova, by byla velká chyba, která by podkopala důvěru v Evropskou unii pro jiné budoucí podobné případy.

Podmínky Evropské unie

O členství v Evropské unii může požádat jakýkoliv evropský stát, pokud splní základní kritéria:

- Politický systém státu musí být založen na zásadách demokracie.
- Ve státě musí působit stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát dodržování lidských práv, úctu k menšinám a jejich ochranu.
- Stát musí mít fungující tržní hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v Unii.
- Schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie. Musí mít veřejnou správu, která dokáže provádět a spravovat právní předpisy EU v praxi⁵⁵.

⁵⁵ Pascal Fontaine, Evropa ve 12 lekcích, s. 9 – 15.

Rozhodovací trojúhelník

Tvorba předpisů a politiky Evropské unie přísluší Radě, Evropskému parlamentu a Evropské komisi.

Rada

V rozhodovacím procesu Evropské unie působí Rada Evropské unie a Evropská rada. Rada Evropské unie je složena z ministrů členských států, vždy podle projednávané problematiky v předsednictví této rady se členské země střídají vždy po půl roce, předsednictví pro Českou republiku připadlo na 1. pololetí roku 2009. Rada Evropské unie je hlavním rozhodovacím orgánem EU, uzavírá mezinárodní dohody ujednané Komisí a svou legislativní pravomoc sdílí s Evropským parlamentem. Rada svá rozhodnutí schvaluje prostou, kvalifikovanou většinou nebo jednomyslně. Většinu rozhodnutí schvaluje kvalifikovanou většinou, změny Smluv⁵⁶ nebo rozšíření Unie musí schválit jednomyslně.

Jednotlivé členské státy disponují v Radě Evropské unie určitým počtem hlasů. Francii, Itálii, Německu a Spojenému království náleží 29 hlasů, Polsku a Španělsku 27 hlasů, Rumunsku 14 hlasů, Nizozemsku 13 hlasů, Belgii, České republice, Maďarsku, Řecku a Portugalsku 12 hlasů, Bulharsku, Rakousku a Švédsku 10 hlasů, Dánsku, Irsku, Litvě, Finsku a Slovensku 7 hlasů, Estonsku, Lotyšsku, Kypru, Lucembursku a Slovinsku 4 hlasy a Maltě 3 hlasy. Celkem má Rada 345 hlasů. Kvalifikovanou většinu tvoří 255 hlasů.

Čtyřikrát do roka se schází Evropská rada, v jejímž čele je prezident nebo předseda vlády předsedající země, členem Rady je i předseda Evropské komise. Na svém zasedání řeší naléhavé mezinárodní problémy v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Evropská rada je hlavním iniciátorem politik a řeší otázky, na kterých se nebyli schopni dohodnout ministři na zasedání Rady Evropské unie.

⁵⁶ Smlouvy v Evropské unii představují primární právo.

Evropský parlament

Evropský parlament je volený orgán, členové jsou voleni každých pět let v přímých všeobecných volbách. Je složen ze 785 poslanců. Má legislativní pravomoc a vykonává politický dohled nad činností Evropské unie. Plenární zasedání probíhá ve Štrasburku, ostatní v Bruselu. Legislativní činnost Evropského parlamentu probíhá ve třech rovinách:

- Spolupráce – Evropský parlament se vyjadřuje k návrhu směrnic a nařízení připravených Evropskou komisí.
- Souhlas – Evropský parlament schvaluje rozšíření Evropské unie a mezinárodní dohody vyjednané Evropskou komisí.
- Spolurozhodování – Evropský parlament má spolu s Radou legislativní pravomoc zodpovědnost za přijetí rozpočtu Evropské unie.

Evropský parlament může také vyslovit nedůvěru Evropské komisi a tím ji rozpustit.

Evropská komise

Evropská komise výkonný orgán, který zajišťuje plnění smluv v členských státech, přijatých Radou a Parlamentem. V případě neplnění ze strany členským státem může za účelem nápravy podat žalobu u Soudního dvora. V Evropské komisi je každý členský stát zastoupen jedním komisařem, ti jsou jmenováni, na období pěti let, na základě dohody mezi členskými státy, schválené Evropským parlamentem.

Další významné instituce a orgány Evropské unie

Soudní dvůr

Soudní dvůr sídlí v Lucemburku a každý členský stát je v něm zastoupen jedním soudcem. Kromě soudců v něm působí 8 generálních advokátů. Soudci a advokáti jsou jmenováni na období 6 let na základě vzájemné dohody mezi členskými státy. Úkolem soudního dvora je zajistit dodržování právních předpisů Evropské unie a smluv a jejich správný výklad.

Účetní dvůr

Účetní dvůr má sídlo v Lucemburku, každý členský stát v něm má jednoho zástupce, jmenovaného na dobu 6 let po vzájemné dohodě členských zemí a Evropského

parlamentu. Účetní dvůr dohlíží nad řádností využívání příjmů a výdajů Evropské unie a spravování rozpočtu.

Evropský hospodářský a sociální výbor

Hospodářský a sociální výbor je složen ze zástupců různých hospodářských a sociálních skupin, je jmenován Radou a Komisí na čtyřleté období a slouží Radě a Komisi ke konzultacím v různých oblastech politik.

Výbor regionů

Výbor regionů je složen ze zástupců regionálních a místních orgánů, které na návrh členských států jmenuje na čtyřleté období Rada. Slouží ke konzultaci v otázkách, které se týkají regionů.

Evropská investiční banka

Evropská investiční banka se sídlem v Lucemburku poskytuje pomoc méně rozvinutým regionům zvyšovat konkurenceschopnost podniků a to formou půjček a záruk.

Evropská centrální banka

Evropská centrální banka zodpovídá za správu Eura a za měnovou politiku Evropské unie⁵⁷.

Evropské projekty zaměřené na mladé lidi

Evropská unie vyvíjí značné úsilí v oblasti spolupráce mladých lidí členských států. V současné době běží programy, jejichž náplní je právě navázat a rozvíjet spolupráci, zejména v oblasti vzdělávání a výzkumu, jsou zaměřeny na mladé lidi. Mezi tyto programy patří:

- Comenius
- Erasmus
- Leonardo da Vinci
- Grundtvig

⁵⁷ Pascal Fontaine, Evropa ve 12 lekcích, s. 17 – 21.

- Jean Monnet
- Mládež v akci

Program Comenius je zaměřen na školní vzdělávání a jeho cílovou skupinou nejsou jen žáci, od mateřských škol po střední školy, ale i pedagogičtí pracovníci a vysoké školy, které připravují budoucí učitele. Cílem programu je prohlubování porozumění mezi mladými lidmi a zajistit jejich budoucí rozvoj pro aktivní zařazení v evropské společnosti. Kromě států Evropské unie jsou do programu zapojeny také Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Turecko.

Mezi nejvýznamnější aktivity programu Comenius patří výměny učitelů, návštěvy ředitelů škol, výměnné pobyty studentů, vzdělávací kurzy pro pedagogické pracovníky, působící v oblasti školního vzdělávání, projekty partnerství škol nebo podpora regionální spolupráce⁵⁸.

Program Erasmus je zaměřen na vysokoškolské vzdělávání a odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni a cílovou skupinou jsou studenti a pedagogičtí pracovníci vysokých škol. V rámci programu jsou organizovány studijní pobyty a pracovní stáže na zahraničních institucích pro studenty, a výukové pobyty a školení pro zaměstnanců vysokých škol⁵⁹.

Na studenty a pedagogické pracovníky vysokých škol se zaměřuje také program Jean Monnet. Středem zájmu tohoto programu je však podpora výuky, výzkumu a diskuse v oblasti studií evropské integrace na úrovni vysokoškolských institucí. Do programu se již zapojilo šedesát zemí⁶⁰.

Na rozdíl od programu Erasmus je program Leonardo da Vinci zaměřen na odborné vzdělávání a přípravu na jiné než vysokoškolské úrovni. Je určen především všem účastníkům odborného vzdělávání a přípravy, učitelům a dalším pracovníkům institucí, které takové vzdělání a přípravu poskytují a již zaměstnaným osobám.

⁵⁸ http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19.

⁵⁹ http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34&.

⁶⁰ http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=83&.

Hlavními cíli programu jsou zvýšení spolupráce mezi subjekty v Evropě, zajistit uznávání kvalifikací, přenos a vývoj inovací a podpora výuky moderních cizích jazyků. V rámci programu probíhají mezinárodní stáže v podnicích nebo vzdělávacích institucích⁶¹.

Program Grundtvig je zaměřen na výukové a vzdělávací potřeby ve všech formách vzdělávání dospělých. Je určen všem osobám, které se v rámci celoživotního vzdělávání vzdělávají nebo se na těchto vzdělávacích programech podílejí i organizacím, ve kterých vzdělávání dospělých probíhá.

Hlavními cíli programu je zvýšení kvality a dostupnosti mobility osob v rámci procesu vzdělávání dospělých, zlepšení kvality a zvýšení objemu spolupráce na úrovni organizací a podpora inovací⁶².

2.6 Udržitelný rozvoj

S ohledem na stále se zvyšující nároky na průmyslovou výrobu, technický rozvoj, urbanistické cíle, nároky na vzdělávání atd. vzrůstá před lidstvem otázka udržitelného rozvoje. Jeho principy je třeba zohledňovat v celé šíři života společnosti, v oblasti ekonomiky, dopravy, cestovního ruchu vzdělávání a především v oblasti životního prostředí a zdraví obyvatelstva⁶³. Právě ve dvou posledních oblastech můžeme, se silícím rozvojem předchozích oblastí, sledovat negativní vývoj, který je potřeba v co nejkratší budoucnosti změnit.

Pro potřeby změny negativního vývoje v oblastech životního prostředí a zdraví obyvatel jsou ve všech moderních státech vyčleněny nemalé finanční prostředky na výzkum a vývoj. Zelenou dnes mají především zelené technologie, výzkum alternativních zdrojů energie, jednotlivé státy dotují opatření vedoucí k zabránění úniku tepla, tepelná čerpadla, nahrazující zdroje tepla, které spalují paliva, ať už jde o pevná či plyn. Stále větší pozornost je věnována otázce čím nahradit ropu.

⁶¹ http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62&

⁶² http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=63&

⁶³ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 44.

Řešení tohoto problému více než negativní dopad spalování ropy napomohla skutečnost, že zásoby této suroviny jsou vyčerpateľné a podle různých odhadů k jejich vyčerpání dojde během několika desítek let. Navíc 90 procent ropy a zemního plynu se nacházejí v politicky nestabilních oblastech⁶⁴. Celý západní svět je energeticky závislý, navíc na regionech, které přílišnou záruku plnění smluvených podmínek neposkytují. Stačí vzpomenout na problém s transportem zemního plynu přes Ukrajinu. Evropa se stala rukojmím ukrajinských politiků, kteří odmítli platit ruskému dodavateli cenu, která ani nedosahovala té, za kterou jej kupují západní státy.

Zásoby ostatních zdrojů také nejsou nevyčerpateľné a má-li se lidstvo vyhnout situaci, že prostě nemá suroviny k pokrytí výroby pro svou spotřebu, bude muset zajistit druh energie, který nebude spočívat ve spalování neobnovitelných zdrojů. Ale k tomuto nesnadnému úkolu je potřeba v první řadě zajistit dostatečné vědecké kapacity. V první řadě vychovat dostatečný počet vědeckých pracovníků s potřebným množstvím informací a následně těmto vědeckým pracovníkům poskytnout potřebné zázemí. To s sebou přinese povinnost jednotlivých států vynakládat na vědu a inovace větší procento hrubého domácího produktu.

Jednotlivé oblasti udržitelného rozvoje, kterými je třeba se zabývat jsou:

- Znečištění půdy, vzduchu a vody a zvuková zátěž.
- Spotřeba zdrojů, využívání alternativních zdrojů.
- Odpady a jejich redukce.
- Biologická rozmanitost a využívání krajiny.
- Informovanost o životním prostředí⁶⁵.

Taková pomyslná červená nit, která provází rozvoj a úzce souvisí s jeho udržitelností, je spotřeba ropy. Společnost si zvykla na její užívání, ale její zásoby jsou vyčerpateľné a tak ve snaze najít náhradní zdroj, se Evropská unie snaží paliva vyráběná z ropy nahrazovat nebo alespoň doplňovat rostlinnými oleji či biolihem.

V roce 2008 byl jednou leteckou společností uskutečněn let dopravním letadlem, které použilo výhradně rostlinné palivo. Let byl úspěšný, ale. Vědci spočítali, že pokud

⁶⁴ Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009, s. 9.

⁶⁵ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 58.

by pouze tato společnost chtěla provozovat své lety s využitím rostlinného paliva, byla by k pokrytí její spotřeby potřeba zemědělská plocha o rozloze poloviny Velké Británie.

Tento krok by vedl k ještě většímu zdražení základních potravin a ty by se pro miliony obyvatel staly ještě hůře dostupné než dnes. Už jen zavedením povinnosti přidávat v Evropské unii do paliva podíl rostlinných paliv ceny základních potravin vzrostly o desítky procent. Přitom podle Světové banky počet extrémně chudých lidí⁶⁶ na naší planetě dosahuje 1,4 miliardy, největší část v rozvojovém světě. Od roku 1981 podle Světové banky klesá ve světě počet extrémně chudých lidí každý rok o jedno procento⁶⁷. Stále vzrůstající ceny potravin však tento trend v nejlepším případě zastaví.

Nejhorší na chudobě ovšem je to, že je provázena hladem. Přitom je dokázáno, že lidstvo je schopno vyprodukovat dostatek potravin pro všechny.

Postavení vědy

Co se týká spolupráce na mezinárodní úrovni, ať již v rámci Evropské unie nebo v celosvětovém měřítku, je důležité připravit občany na to, aby se mohli stát plnohodnotnou pracovní silou kdekoliv v Evropě respektive ve světě. Pracovní trh je však jen jedním z důvodů migrace obyvatel. Nesmíme proto zapomínat na úlohu demokratického občanství, aby se lidé zapojili nejen na trhu práce, ale aby se zapojili především do společenského života. Mnohem důležitější než uplatnění na pracovním trhu je rovněž otázka výzkumu a vývoje, vědy.

Chce-li být Evropská unie konkurenceschoná s ostatními světovými velmocemi, zejména s USA, Ruskem, Čínou a Jižní Koreou, musí vytvořit podmínky pro rozvoj vědy. Evropská transformace zde obrazně řečeno jde Evropské unii na ruku. Sjednocením členských států dochází k vytvoření jednotného prostoru, jednotného přístupu, je možné společně stanovit priority budoucí vědecké práce a uvolnit k nim potřebné vědecké kapacity. A to nejen finanční, ale především je možné uvolnit dostatek vědeckých pracovníků.

⁶⁶ Světová banka považuje za extrémně chudého člověka toho, kdo má k dispozici 1,25 \$ na den.

⁶⁷ <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1443>.

Některé evropské projekty

Evropa má ambice se stát jednou z vůdčích velmocí v oblasti výzkumu a využití vesmíru. Zde chce pružně reagovat na potřeby evropských států a to především vývojem služeb, aplikací a infrastruktur a zároveň chce zůstat na tomto poli autonomní. Evropská unie se tedy hodlá zabývat rozsáhlým vývojem technologií, které by uspokojily požadavky nejen svých občanů, politických reprezentací, ale, které by přinesly užitek celému světu, jak to vyžaduje Organizace spojených národů. Nejvýhodnější je vesmír pro telekomunikační technologie a dále navigační systém Galileo a monitorování životního prostředí a bezpečnosti GMES⁶⁸.

Za účelem výzkumu a využití vesmíru byla v roce 1973 založena Evropská vesmírná agentura ESA. Ta se zabývá průzkumem planety Země, výzkumem sluneční soustavy ale i systémům Galileo a GMES. Prospěšnost svých projektů pro obyvatelstvo celé planety snad nejvíce dokazuje projekt Don Quijote, který se zabývá možností odklonu dráhy asteroidu a zabránění střetu se Zemí. Umožnění přístupu k využití systémů africkým státům, které lze obecně považovat za chudé, rovněž demonstruje záměr provádět výzkum vesmíru ve prospěch celého lidstva.

ESA si klade za cíl využívat vesmír pouze pro mírové účely. Nemohu si však nepoložit otázku, zda to není příliš naivní přístup. Mohlo by se stát, že Evropská unie bude disponovat nejvyspělejšími technologiemi v oblasti výzkumu vesmíru ale zároveň jedinou „vesmírnou“ mocností, která tento nevídaný prostor nebude využívat k vojenským účelům. Nesmíme zapomenout, že Ruská federace má v tomto ohledu před Evropou jistý náskok. A zahraniční politika Spojených států amerických přílišné záruky bezpečí také neposkytuje⁶⁹. Musíme mít také na paměti vesmírné ambice Číny, Indie, Íránu nebo Japonska, jehož stále silně zakořeněný militarismus nemusí demokratický systém ovládnout.

K zajištění potřebného tempa rozvoje významných technologií je nezbytná spolupráce soukromého a veřejného sektoru v oblasti vývoje a inovací. Mezi prioritní

⁶⁸ Tisková zpráva 2891. zasedání Rady Evropské unie, s. 21.

⁶⁹ K tomuto názoru mě přivedly události v Pákistánu, který jako spojenec Spojených států v boji proti Talibánu umožnil armádě USA útok na Afgánistán a dnes americké bomby dopadají z Afgánistánu na pákistánské civilní cíle.

oblasti si Evropská unie vytýčila ekologické inovace a to především rozvoj bezpečných nízkouhlíkových technologií. K tomuto účelu byl v květnu 2008 na období do 31. prosince 2017 založen společný podnik pro palivové články a vodík FCH⁷⁰. Jedním z hlavních cílů je umožnit používání ekologicky šetrných palivových článků pro komerční využití.

Význam těchto technologií spočívá nejen v zajištění energetické nezávislosti členských států, tento faktor sleduje spíše ekonomické popřípadě bezpečnostní cíle. Neméně důležitým faktorem je snížení emise skleníkových plynů, snížení koncentrace zdraví škodlivých látek v ovzduší, a tím pádem snížení dopadu průmyslové výroby a spotřeby na životní prostředí. Se snížením znečištění životního prostředí by došlo k omezení výskytu různých onemocnění obyvatel, které s sebou využívání současných technologií přináší. Tím pádem by mohly být prostředky dosud nakládané na řešení nepříznivých dopadů na životní prostředí, využity na další vývoj významných technologií.

Vytvoření významného vědeckého zázemí v Evropě znamená pro členské státy přínos hned v několika oblastech. Pokud si chce Evropská unie vydobýt a udržet vedoucí postavení ve vědecké sféře, bude k tomuto nesnadnému úkolu potřebovat nové špičkové odborníky. Silné zázemí také pomůže v regionu udržet vědecké pracovníky, kteří zde již působí, a bylo jistě žádoucí přesvědčit evropské vědce působící za hranicemi Evropské unie, aby se vrátili na evropskou půdu. Zároveň takové zázemí přispívá k dynamickému a udržitelnému regionálnímu rozvoji, hospodářskému růstu a sociálním výhodám⁷¹.

Bohužel Česká republika vynakládá na vědu 1,3% hrubého domácího produktu, zatímco vyspělé země vynakládají 2 – 3% HDP⁷².

⁷⁰ Dokument 8541/08 Rady Evropské unie, s. 9.

⁷¹ Dokument 10220/08 Rady Evropské unie s. 3.

⁷² Operační program – vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 32.

3. Vzdělávání

Užívání evropského rozměru ve vzdělávání je zakotveno v článku 149 Smlouvy o Evropském společenství. Za tu dobu bylo v některých státech přistoupeno k plnění tohoto požadavku, ale jiné státy této otázce přílišnou pozornost nevěnují. Evropský rozměr je začleněn do vzdělávacího systému v Rakousku, Španělsku, Portugalsku, Slovinsku a v Belgii a Nizozemí jsou dokonce zvláštní dokumenty, informující o evropském rozměru ve vzdělávání, vydávány nejen pro učitele a studenty, ale i pro širokou veřejnost⁷³. V případě Belgie a její úlohy v Evropské unii se ale podobné aktivity dají očekávat.

Hlavní evropské iniciativy ve vzdělávání

Mezi hlavní evropské iniciativy v zavádění evropského rozměru ve vzdělávání patří European Schoolnet, eSchoolnet, European Treasury Browser a Evropa ve škole. Projekt European Schoolnet je konsorciem 28 ministerstev školství evropských států pro podporu rozvoje vzdělávání a spolupráce učitelů a škol v Evropě⁷⁴. Cílem projektu je také zprostředkovat společné učení studentů a učitelů v online komunitách po celém kontinentu. Do projektu eSchoolnet je zapojeno²³ evropských ministerstev školství. Umožňuje například školám vyhledávat partnery k výukovým programům, obsahuje rozsáhlou databázi výukových materiálů pro různé předměty a je zaměřen především na využívání informačních a komunikačních technologií⁷⁵. V projektu European Treasury Browser se nacházejí studijní materiály a jedná se o část projektu European Schoolnet. Od výše uvedených projektů se Evropa ve škole podstatně liší. Nejedná se o vzdělávací projekt, ale o mezinárodní výtvarnou a literární soutěž. Je zaměřena na děti a mladé lidi od 5 do 21 let z 33 členských států. Jedním z cílů je naučit děti a mladé lidi vytvářet hodnoty.

⁷³ Evropský parlament, Výbor pro kulturu a vzdělávání, Návrh zprávy o iniciativách na doplnění učebních osnov vhodnými výukovými materiály zohledňujícími evropský rozměr, s. 6.

⁷⁴ http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=314.

⁷⁵ <http://www.educationonline.cz/view.php?cisloclanku=2002071601>.

Úloha sportu

Neméně významný je přístup mladých lidí ke kultuře a sportu. Ten odráží jejich pohled na společnost, ve které žijí, odráží jejich představy a pomáhá jim vytvářet a hledat vlastní identitu. Zároveň pomáhá vyplnit volný čas vhodným způsobem, což je příkladné u sportu. Sportování navíc zvyšuje sebeúctu a umožňuje získat uznání jiných lidí. Sport obohacuje sociální a kulturní život jednotlivce tím, že spojuje lidi i celou společnost.

Tomu napomáhá různorodost složení jednotlivých týmů v kolektivních sportech nejen na úrovni ligových soutěží, ale v poslední době stále častěji i v národních týmech. Bohužel jsou stále sportovní utkání u nás, i světě, doprovázena projevy rasismu. K tomu dochází zejména při fotbalových utkáních i přes snahy pořadatelů. I ve sportu, stejně jako v celé společnosti, jsou viditelné snahy o smazání genderových stereotypů a, dříve, typicky mužským sportům se věnují i ženy.

Sport bývá také často využíván k nátlaku na některé vlády. Tak například Spojené státy americké a některé další západní státy bojkotovaly olympijské hry v Moskvě a stejně se zachoval Sovětský svaz a některé další státy východního bloku při olympijských hrách v Los Angeles. V době apartheidu v Jihoafrické republice některé státy odmítaly účast na vzájemných střetnutích s ní⁷⁶. Poslední olympijské hry v Pekingu byly politickými aktivitami naplněné asi nejvíc, sice nedošlo k opakování bojkotu jako v Moskvě a Los Angeles, ale účast na zahajovacím ceremoniálu odmítlo mnoho politických představitelů západních států.

Stinnou stránkou sportu lze spatřovat v jeho komercializaci.

⁷⁶ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 393, 394.

3.1 Pojetí vzdělávání

Vzdělání je to, co zůstane, když člověk zapomene to, co se naučil⁷⁷. Vzdělání je také možné pojímat jako proces, kterým členové společnosti získávají právo být jejími plnoprávnými členy. V jeho průběhu by se měly děti stát rozumnými, osvojit si nástroje pro kritické myšlení, znalosti a univerzální hodnoty⁷⁸. Bez vzdělání se v dnešním světě neobejde nikdo, kdo chce slušně a důstojně žít. V Evropě navíc podpora vzdělanosti je chápána jako prostředek rovnosti příležitostí a sociální participace a zároveň slouží k odstranění bariér sociální mobility a začlenění. Za tímto účelem je také podporována mobilita studentů a pedagogů, která nejen zvyšuje šance na trhu práce, ale zároveň přispívá k rozvoji osobnosti⁷⁹.

Vzdělávání je veřejným statkem a veřejnou odpovědností a plní rozhodující úlohu při prosazování základních hodnot Rady Evropy, především lidská práva a hraje významnou úlohu při vytváření hodnot a názorových cílů mladých lidí, současně je jedním ze základních lidských práv. Cílem vzdělávání je:

- Příprava jedinců pro pracovní trh.
- Příprava na aktivní společenský život v demokratické společnosti.
- Osobní rozvoj.
- Rozvíjení a udržování široké vědomostní základny⁸⁰.

Se stále větší kulturní rozmanitostí evropské populace je stále naléhavější umožnit rovné možnosti ve vzdělávání všem lidem ve společnosti. Tento požadavek v sobě zahrnuje formální a neformální stránkou vzdělávání, jedincem a kolektivem, procesem a výsledkem a rozmanitostí a jednotou. Zajištění rovnosti přístupu ke vzdělání může do jisté míry odrážet naší schopnost tolerance a ocenění rozmanitosti⁸¹.

⁷⁷ Burrhus Frederic Skinner. Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 21.

⁷⁸ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 22, 23.

⁷⁹ Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009, s. 5.

⁸⁰ Stálá konference evropských ministrů školství „Budujeme humánnější a přístupnější Evropu: Úloha vzdělávací politiky“.

⁸¹ Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, s. 11.

3.2 Hlavní cíle vzdělávání

Z cíle vytvořit z Evropské unie vedoucí mocnost v oblasti inovací a vědy lze vyvodit, jakým směrem se členské státy budou muset ubírat v oblasti vzdělávání. Opomineme-li základní požadavek na možnost rovného přístupu ke vzdělání pro všechny obyvatele bez rozdílu, stojí před námi tyto dlouhodobé úkoly:

- Zvýšit kvalitu poskytovaného vzdělání.
- Zvýšit počet vysokoškolsky vzdělaných osob.
- Sjednotit úroveň a obsah poskytovaného vzdělávání.
- Učinit z celoživotního vzdělávání realitu.

V oblasti zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných osob dochází ke splnění úkolu jen pozvolna, na druhou stranu se zvyšuje poměr osob středoškolsky vzdělaných oproti osobám se středoškolským vzděláním bez maturity. Nejpříznivější je, že ubývá osob v produktivním věku pouze se základním vzděláním. Jsou to osoby se středoškolským vzděláním bez maturity a se základním vzděláním, které jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností⁸².

Ministři školství evropských zemí se ve vztahu ke vzdělávání zabývají také těmito oblastmi:

- Výuka dějepisu.
- Jazyková politika.
- Vzdělávání k demokratickému občanství a lidským právům⁸³.

Tento výčet jasně vystihuje, že vzdělávání není jen otázkou získání vědomostí, upotřebitelných na trhu práce, ale poukazuje na jeho možné využití v procesu integrace evropských států.

⁸² Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 7.

⁸³ 22. zasedání Stálé konference evropských ministrů školství, Usnesení o výsledcích a závěrech dokončených projektů v období 2003 – 2006, s. 1.

Úloha výkladu historie

Jednou oblastí multikulturní výchovy je snaha aby obyvatelé států přijali do společnosti občany z jiných států a umožnili jim se zapojit do společenského života. U přistěhovalců ze vzdálenějších regionů jde o to, přiblížit a pochopit se navzájem. Ale s národy uvnitř regionu mají obyvatelé států již svou zkušenost. Jde o návštěvy sousedních států ale také o společnou historii. A právě historická zkušenost může podstatným způsobem ovlivnit vnímání cizinců ve společnosti. Za několik desítek let již například nebudou žít žádní svědci druhé světové války, stejně tak dnes žije málo pamětníků první světové války nebo rakousko-uherského císařství. Ale tyto historické události jsou předávány mladším generacím zejména ve školách při výuce dějepisu.

V minulosti, kterou opět z vlastní zkušenosti již mnozí neznají, jsme se již několikrát přesvědčili o tom, že výklad dějin je účinným nástrojem při formování celých generací. Stejně tak jsme se mohli přesvědčit jak je tento nástroj nebezpečný, a mohli jsme se z toho také poučit. Nebo spíš, měli bychom se z toho poučit.

V úsilí vyložit pohled na historické události z evropské, nikoliv národního, pohledu, vybrala Stálá konference evropských ministrů školství pět nejvýznamnějších momentů v evropské historii a umožnila zorganizovat setkání předních historiků, kde byly tyto momenty diskutovány. Jedná se o tato témata:

- Rok 1848 v evropské historii.
- Balkánské války v letech 1912 – 1913.
- Cesta k míru v roce 1919.
- Konec 2. světové války a začátek studené války v roce 1945.
- Události a vývoj ve střední a východní Evropě v letech 1989 – 1990.

Výsledkem těchto konferencí bylo vydání knihy *Křižovatky evropských dějin – různé pohledy na pět klíčových momentů v historii Evropy*⁸⁴.

⁸⁴ 22. zasedání Stálé konference evropských ministrů školství, Usnesení o výsledcích a závěrech dokončených projektů v období 2003 – 2006, s. 4.

Výuka dějepisu je předmětem zájmu Rady Evropy od jejího založení a je radou chápána jako prostředek pěstování demokratického občanství. Tendencí se stává vynechání národního přístupu a nahradit jej evropským rozměrem výuky s cílem podporovat kritické myšlení, interkulturní dialog, sociální soudržnost a vzájemný respekt⁸⁵. Užívání evropského rozměru ve vzdělávání má v mladých Evropanech posílit evropskou identitu a objasnit jim hodnoty evropské civilizace.

Evropa se musí vyrovnat se svou minulostí. Jak feudální, buržoazní, tak i fašistickou a komunistickou. To už samo hovoří o povaze Evropy. Evropa vždy byla, je a pravděpodobně i bude regionem mnoha tváří, směrů, i těch protikladných a těch, které bychom nechtěli nikdy znovu zažít!

3.3 Terciální vzdělávání

Vysokoškolské vzdělání v České republice poskytuje 25 veřejných vysokých škol, 39 soukromých vysokých škol a 2 státní vysoké školy, těmi jsou Policejní akademie České republiky a Univerzita obrany⁸⁶. – *údaje platné k 31. 10. 2006*

Zatímco se počet studentů vysokých škol od roku 1993 ztrojnásobil, počet pedagogických pracovníků na vysokých školách stoupl o 15%.

K dosažení cíle zvýšení počtu osob s vysokoškolským vzděláním je nutné zajistit patřičný počet pracovních míst, u kterých je takový stupeň vzdělání vyžadován. Na druhou stranu vysoké školy přizpůsobují své studijní programy aktuálním potřebám trhu práce. Za tímto účelem se mnohé vysoké školy snaží spolupracovat jak s tuzemskými tak zahraničními firmami. Dokonce samotné firmy se snaží mezi studenty vysokých škol najít své budoucí zaměstnance. Například Telefónica O2 nabízí studentům technických oborů možnost účastnit se určitých projektů již za doby studia. Stejně postupuje i Microsoft. Záměr je jasný, vybrat schopné lidi a již za studia ovlivnit směr jejich budoucího vývoje a tak si připravit kvalitní, kvalifikovanou pracovní sílu. Studenti jsou oslovováni různými cestami, nejčastější jsou dny otevřených dveří,

⁸⁵ 22. zasedání Stálé konference evropských ministrů školství, Usnesení o výsledcích a závěrech dokončených projektů v období 2003 – 2006, s. 3.

⁸⁶ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 21.

návštěvy zástupců firem u studentů, firmy vyvěšují nabídky k účasti na projektech na svých webových stránkách, ale existují i zprostředkovatelské projekty. Zde bych jmenoval internetový server www.ikariera.cz.

Nedílným ukazatelem kvality vzdělávání je podíl hrubého domácího produktu, který jednotlivé státy na vzdělávání vynakládají. V české republice představuje 4,4% HDP, kdežto v 15 starých členských státech Evropské unie tento podíl činí 5,4% HDP⁸⁷.

V České republice dosahují žáci na konci absolvování povinné školní docházky průměrných až nadprůměrných výsledků v matematice, nadprůměrných výsledků v přírodních vědách ale podprůměrných výsledků v čtenářské gramotnosti⁸⁸.

Celoživotní vzdělávání chápe Evropská unie jako nutnost a klade důraz na jeho provázanost s trhem práce a na získávání nejen potřebného objemu znalostí, ale též získání dostatečného stupně dovedností. K tomuto účelu je nejvíce přizpůsobeno studium na vyšších odborných školách. Toto studium bývá 2 až 3 leté a je zakončeno absolutoriem, jehož součástí je prokázání nejen získání určitých dovedností v daném oboru, ale též zkouška z cizího jazyka se zaměřením na odbornost studovaného předmětu. Dnes bývá studium na vyšších odborných školách chápáno jako sekundární terciální vzdělání, to ovšem jeho významu neodpovídá. Naopak, v přípravě odborných pracovníků hraje nezastupitelnou roli, právě svou orientací na odbornost a získání dovedností.

Potřeba vzdělávání celý život vyplývá za prvé z rychlého tempa rozvoje především informačních a komunikačních technologií, které získaly nezastupitelné místo ve všech oblastech života dnešní společnosti a jejichž zvládnutí na odpovídající úrovni je podmínkou zařaditelnosti jedince na trhu práce. Dalším argumentem hovořícím pro celoživotní vzdělávání, je stále se prodlužující doba aktivního života. A za aktivní kariéru jedince se jednotlivé obory stále vyvíjejí a je potřebné, aby se naučily užívat tyto nové poznatky a nové technologie, bez jejichž znalostí by nedokázali být pro trh práce perspektivní pracovní silou. A v neposlední řadě je žádoucí aby lidé byli schopni se rekvalifikovat na jinou profesi, popřípadě se za prací přesídlit.

⁸⁷ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 14.

⁸⁸ Operační program – Vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 16.

Jedním z hlavních cílů vzdělávání je bezesporu příprava pro zaměstnání. V tomto ohledu je velmi důležité, aby zejména mladí lidé nezůstali delší dobu bez práce. Pro své plnoprávné zařazení na pracovním trhu je nutné, aby si každý osvojil a dlouhodobě udržel pracovní návyky. Také proto Rada Evropské unie spatřuje v účasti na zaměstnanosti, vzdělávání a odborné přípravě jeden z klíčových cílů hospodářských a sociálních strategií⁸⁹.

Rada Evropské unie si uvědomuje základní nedostatek ve vzdělávacích systémech všech členských států a tím podle ní je nedostatek kvalitních učitelů. Jejím cílem je do budoucna učitelé povolat atraktivnějším, a to pokud možno, pro nejlepší absolventy vysokých škol.

3.4 Vedlejší cíle vzdělávání

Vzdělání je možné považovat také za zdroj zmírňování konfliktů. UNESCO v roce 1996 stanovilo sedm zdrojů napětí celosvětového dosahu a zároveň vytýčila strategie, s jejichž pomocí lze tyto zdroje napětí překonat. Za zdroje napětí považuje:

- Napětí mezi globálním a lokálním.
- Napětí mezi všeobecným a individuálním.
- Napětí mezi tradicí a modernitou.
- Napětí mezi duchovním a materiálním.
- Napětí mezi dlouhodobým a krátkodobým uvažováním.
- Napětí mezi soutěží a rovností příležitostí.
- Napětí mezi mimořádným rozvojem vědění a omezenou lidskou schopností zpracovávat nové informace.

Tento výčet ukazuje, že problémy, které mají vztah ke vzdělání, mají vztah k celospolečenskému životu, tyto problémy jsou řešeny snad na všech úrovních společnosti a jsou zdrojem diskusí i na politické scéně.

⁸⁹ Rada Evropské unie, Tisková zpráva 2848. Zasedání Rady, Vzdělávání, mládež a kultura, s. 7.

Doporučené strategie spočívají na těchto pilířích:

- Učit se žít spolu – všichni jsme do jisté míry vzájemně závislí na ostatních lidech a s touto skutečností se musíme vyrovnat. Ostatní lidé se od nás liší v mnoha oblastech, ať už je to pohlaví, etnickým původem, kulturou, náboženským vyznáním ale také v názorech a postojích. A těmito rozdíly musíme v budoucnosti, kterou si výchovou sami připravujeme, počítat a pokud to okolnosti a jejich povaha dovoluje, měli bychom se je také naučit využívat.
- Učit se znát – vzdělání neumožňuje žákům a studentům pouze získat určité množství znalostí potřebných pro profesní kariéru, ale také dovednosti komunikovat, řešit problémy a znalosti práv a povinností.
- Učit se jednat – stejně jako profesní dovednosti jsou pro budoucí život důležité i sociální a psychologické kompetence, které umožňují rozhodování v různých životních situacích a navazovat fungující sociální a pracovní vztahy.
- Učit se být – vzdělání by mělo přispívat k rozvoji všech aspektů lidského potenciálu, rozvíjet kritické myšlení, komunikační dovednosti a vést k osobní odpovědnosti a k osvojení pevných morálních zásad⁹⁰.

V roce 2000 na summitu o vzdělání byla úloha vzdělání vyzdvižena jako klíč k trvale udržitelnému rozvoji a zachování míru a stability a nepostradatelný prostředek pro zajištění efektivního zapojení do hospodářského a sociálního života ve 21. století⁹¹.

Evropský parlament vyvíjí na Radu nátlak, aby uznala zásadní hlediska ve vzdělávání, a jimi jsou přístup k informacím o Evropské unii, znalost evropského kulturního dědictví a za tímto účelem se zasadila o rozvoj jazykových dovedností. Stále častěji je používán pojem evropský rozměr ve vzdělávání jako souhrn vzdělávacích iniciativ, které mají v mladých lidech posílit vědomí evropské identity a zároveň jim mají objasnit hodnoty evropské civilizace. Nejvíce jsou tyto iniciativy využívány ve výuce dějepisu, zeměpisu, cizích jazyků a společenských věd⁹².

⁹⁰ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 346.

⁹¹ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 349.

⁹² Návrh zprávy o iniciativách na doplnění učebních osnov vhodnými výukovými materiály

3.5 Nové požadavky na vzdělávání

Počítačová gramotnost

Vzhledem k technickému pokroku, kterého lidstvo dosáhlo, je kladen stále vyšší důraz na technické znalosti nebo alespoň na schopnost obsluhovat technické prostředky. Nejvíce rozvíjejícím a zároveň nejvíce užívaným technickým prostředkem posledních 10 let je výpočetní technika. A právě v této oblasti jsou kladeny čím dál vyšší nároky na zaměstnance. Dnes je již nezbytná základní znalost práce s počítačem už i na málo kvalifikovaných pracovních pozicích.

Počítačová gramotnost se dostává do popředí zájmu zejména v otázce zaměstnatelnosti osob starších 50 let. Ti nejsou vzhledem ke svému věku již tak vitální jako mladí lidé a nemohou proto vykonávat fyzicky náročné práce. Neznalost práce s počítačem je tak mnohdy odsouvá do kategorie nezaměstnatelných. Tento problém je nutno řešit zvýšením účasti těchto osob na terciálním vzdělávání. V tomto ohledu zaostává Česká republika za průměrem Evropské unie zhruba o jednu třetinu. Druhou stranou mince v otázce počítačové gramotnosti je dostupnost počítačů. Cena počítačů za posledních 10 let klesla o dvě třetiny, ale stále je mnoho domácností, které si jej nemohou dovolit a pokud v domácnosti nevyrostají děti, necítí mnohdy lidé potřebu si počítač vůbec pořídit.

Znalost a využívání informačních a komunikačních technologií umožňuje každému možnost jednodušší účasti na výměně informací a vzdělávání. S růstem objemu informací, které si členové společnosti navzájem předávají, je počítačová gramotnost základním požadavkem pro profesní i osobní rozvoj.

Stále důležitější oblastí se stává síť internet. Obsahuje obrovské množství informací a zároveň umožňuje snadnou, i když neosobní, komunikaci mezi lidmi. Internet je přístupný více než 150 milionům obyvatel naší planety, což je vzhledem k počtu lidí na Zemi stále malé množství. 90 procent uživatelů žije v Severní Americe, Evropě, Japonsku a Austrálii. Pro nerovnost přístupu k internetu se začal používat výraz

zohledňujícími evropský rozměr, s. 4, 6.

digitální rozdělení⁹³. *A o rozdělení opravdu jde. Přístup k informacím je v dnešní době jeden z nejdůležitějších faktorů rozvoje nejen osobnosti, ale celých společností, naopak lidé a společnosti, které přístup k informacím mají omezený, mají omezené možnosti svého rozvoje a uplatnitelnosti.*

Další překážkou v zaměstnatelnosti starší generace je prudký rozvoj automobilové dopravy. Jestliže připadal v 70. letech 20. století 1 automobil na 2 rodiny, nebylo zapotřebí velký počet řidičů a mnoho lidí, především ženy, si řidičský průkaz nedělalo. Dnes ovšem cena automobilů klesla, měřeno k reálným mzdám, stoupla jejich dostupnost a tím se zvýšil automobilový provoz, který se stal nedílnou součástí tržního hospodářství. Každý, kdo se v posledních letech zajímal o nabídky práce, nemohl nepostřehnout základní požadavky na potenciální zaměstnance. A těmi jsou řidičské oprávnění skupiny B a znalost práce na PC. Pro člověka, který jezdil 20 let do práce, k lékaři i na nákupy hromadnou dopravou, která v dobách nedávno minulých byla více než postačující, je najednou těžké si začít řidičský průkaz dělat.

Znalosti jazyků

Jedním z cílů evropské integrace je vytvoření kontinentu bez hranic. Za tímto účelem byl v rámci Evropské unie vytvořen tzv. schengenský prostor, do kterého dne 21. prosince 2007 vstoupila i Česká republika. Hranice mezi 24 ze 27 států Evropské unie tak byly v podstatě zrušeny a byl umožněn volný pohyb osob mezi těmito státy. Do tohoto prostoru zatím nepatří pouze Kypr, Bulharsko a Rumunsko.

Tím, že zmizely hraniční kontroly uvnitř Evropské unie, nezmizela ta nejtěžší bariéra a tou je jazyková rozmanitost. Aby občané členských států mohli opravdu svobodně využívat „Evropu bez hranic“, je důležité, aby se v ní domluvili. K tomuto účelu Rada Evropy vybudovala Evropské středisko moderních jazyků. Jeho cílem je pomoci členským státům Evropské unie zavádět účinné metody vyučování jazyků. Paradoxem je, že internetové stránky střediska umožňují volbu pouze mezi anglickým a francouzským jazykem.

⁹³ Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Patricia Brander, Rui Gomes, Ellie Keen, Marie-Laure Lemineur, Bárbara Oliveira, Jana Ondráčková, Alessio Surian, Olena Suslova, s. 224.

I přesto, že úředním jazykem v Evropské unii je každý úřední jazyk každého členského státu, nejpoužívanějším jazykem je angličtina, následována francouzštinou a němčinou. Role anglického jazyka vyplývá, spíše než z evropských poměrů, z role Spojených států amerických ale také z jeho, obrazně řečeno, jednoduchosti. Německý jazyk je úředním jazykem ve třech evropských státech, ale hlavně je úředním jazykem v zemi s nejvyspělejší ekonomikou v Evropě, v Německu. Francouzským jazykem sice mluví také podstatná část evropské populace, ale jeho význam přesně kopíruje význam Francie, po druhé světové válce byl jeho význam překryt významem německého jazyka, stejně tak Německo vystřídalo Francii na jejím vedoucím postavení v Evropě.

Jak jsem uvedl výše, nejvýznamnějším jazykem v celosvětovém měřítku je anglický jazyk. V podmínkách střední Evropy však hraje stejně důležitou roli německý jazyk. Ne snad proto, že by se většina obchodních či úředních jednání s mezinárodním prvkem nevedla v angličtině, ale proto, že německá ekonomika je silným partnerem a z Německa jezdí do evropských letovisek více turistů než těch, kteří mluví anglicky. Poslední z nejvýznamnějších jazyků v Evropské unii je francouzština, která se dost užívá při jednání Soudního dvora a spolu s angličtinou a němčinou je pracovním jazykem Evropské komise⁹⁴.

Znalost cizích jazyků je také měřítkem gramotnosti národů, mluvíme pak o jazykové gramotnosti. V tomto ohledu jsme snad jediným státem v Evropě, kde není úředním jazykem němčina, ve kterém je znalost právě německého jazyka rozšířenější než znalost anglického jazyka. To jasně demonstruje význam Německa pro naši ekonomiku, na což reaguje i výuka cizích jazyků na školách.

Na počátku 90. let 20. století připadala na jednoho žáka ve všeobecném sekundárním vzdělávání znalost 1,2 cizích jazyků. Tato znalost stoupla do roku 2000 na 1,5 cizích jazyků na žáka. Akční plán pro výuku jazyků počítá s tím, aby každý občan Evropské unie kromě svého mateřského jazyka ovládal ještě dva cizí.

Tento cíl se nejlépe daří plnit v Dánsku, ačkoliv se dánské děti začínají povinně učit cizí jazyk až ve věku devíti let. Povinná, je výuka dvou cizích jazyků, ale není nezvyklá

⁹⁴ <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/interview/orban-mnohojazycnost-bude-mit-stale-vyznam>.

volba třetího jazyka. Dánští studenti navíc tráví rok v anglicky nebo francouzsky mluvících zemích. A podle Evropské komise dokáže 77 procent Dánů komunikovat alespoň jedním cizím jazykem⁹⁵. Na druhém konci pomyslného žebříčku stojí obyvatelé Velké Británie, z nichž 70% hovoří pouze jedním jazykem. Započítáme-li počet přistěhovalců, kteří znají i svůj rodný jazyk, je počet původních obyvatel Británie, znajících alespoň jeden cizí jazyk ještě nižší.

V posledních letech se stále častěji setkáváme s tendencí absolvování části studia na universitní půdě jiného než domácího státu. S tímto průběhem studia se nakonec počítá jako s jednou z podmínek úspěšného absolvování vysokoškolského studia. Tímto se evropští pracovníci stanou lépe jazykově vybavenou pracovní silou na mezinárodním trhu práce než jejich konkurenti. Umožní to mnohem větší mobilitu pracovních sil nejen po Evropě.

S proniknutím evropských pracovníků, zejména vědeckých, mimo Evropskou unii nevznikne pro unii pouze výhoda většího provázání trhů, ale především, a to bych podtrhl, rozšíří tímto způsobem sféru svého zájmu a vlivu. Otevře se tím cesta k předávání evropských hodnot a cílů, navázání větší spolupráce v oblasti bezpečnosti. K tomu je ale nejdůležitější v první řadě nasycit vnitřní trh práce v Evropské unii. A to se bez znalosti více jazyků u pracovních sil nemůže podařit.

Vzrůstající potřeba mluvit více cizími jazyky je pochopitelná, nemělo by se ale zapomínat na znalosti mateřského jazyka. Děti a dospívající mládež dnes obecně méně čtou, což ochuzuje jejich slovní zásobu a nejsou u nich zakotvena pravopisná pravidla, jako tomu je u lidí, kteří se četbě aktivně věnují více. Bylo by smutné, kdyby lidé zvládali gramatiku cizích jazyků lépe než svého mateřského jazyka.

Mnohem častěji ke psaní používáme osobní počítače a většina textových editorů obsahuje nástroj pro kontrolu pravopisu. Především mladí lidé spolu komunikují prostřednictvím mobilních telefonů, které ve většině případů nepodporují interpunkční znaménka, nebo přes internet. Když jsem dříve občas zavítal na nějaké diskusní fórum, měl jsem někdy plno práce česky psaný obsah sdělení přečíst a ani po přečtení věty

⁹⁵ Ramona Binder, Jedna země, jeden jazyk. <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/analyza/jedna-zem-jeden-jazyk>.

mnohdy nedávaly smysl. Když jsem byl na střední škole, někde jsem četl, že Rakušané dělají v německém jazyce více pravopisných chyb než čeští studenti, kteří v Rakousku studovali.

Je otázkou, zda nebude Evropa jednoho dne regionem, v němž budou lidé mluvit kromě mateřského jazyka jedním nebo dvěma jazyky cizími, ale znalost mateřského jazyka bude pod úrovní znalosti těch cizích. V posledních desetiletích jsou nová slova přebírána z původního, většinou anglického, jazyka. Kdyby nebyly počítače zkonstruovány před desetiletími, používali bychom asi slovo computer nikoliv počítač. Jiná slova, která byla počeštěna, jsou zase ve stále větší míře používána v jejich původním znění. Jen by mě zajímalo, podle jakých pravidel pravopisu budou tato slova opravovat učitelé českého jazyka v diktátech. Dalším příkladem nedostatečného vztahu k mateřskému jazyku je stále častější dávání cizích jmen dětem. Je samozřejmě výlučně věcí rodičů dítěte, jaké jejich potomek dostane jméno, ale mě osobně to připadne jako pohrdání mateřským jazykem, historií a národní identitou.

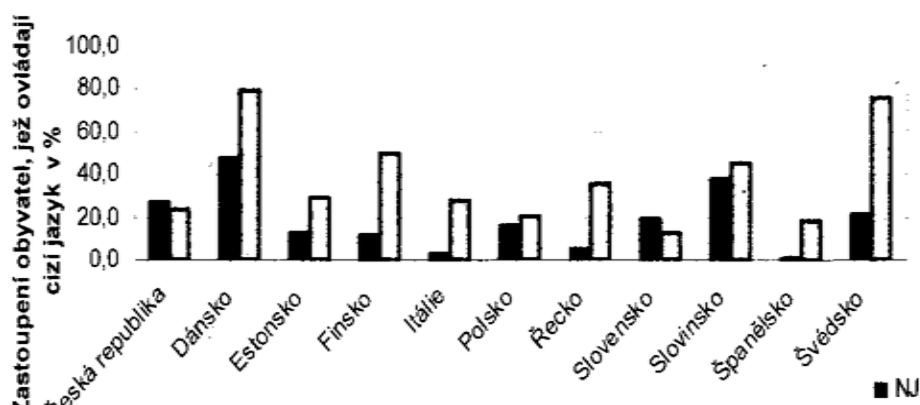
Počátkem roku 2008 se, na popud Komise pro mnohojazyčnost, sešla skupina intelektuálů a představila návrh, podle kterého by každý Evropan měl, kromě znalosti svého mateřského jazyka, mít jeden „vlastní osvojený jazyk“. Vlastním osvojeným jazykem by měl být takový jazyk, který by se měl učit každý evropský občan, který by měl být nejbližší jeho mentalitě ale i srdci, který je zároveň možné se naučit ze znalosti dějin, kultury a literatury.

V Evropské unii se hovoří celkem 23 jazyky. V případě, že budou úspěšné mírové rozhovory na Kypru, je dost možné, že kyperská vláda požádá, aby se dalším úředním jazykem unie stala i turečtina. Turečtina by se tak do Evropské unie mohla dostat dříve než Turecko⁹⁶.

V každém případě představuje znalost cizích jazyků mezi základní dovednosti typického evropského občana, který žije, studuje, pracuje a obecně se pohybuje po státech Evropské unie⁹⁷.

⁹⁶ <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/interview/orban-mnohojazycnost-bude-mit-stale-vyznam>.

⁹⁷ Návrh zprávy o iniciativách na doplnění učebních osnov vhodnými výukovými materiály zohledňujícími evropský rozměr, s. 3.

Graf 2: Zastoupení obyvatel ovládajících cizí jazyk (angličtina, němčina)⁹⁸

Dokončené vzdělání jako faktor uplatnění na trhu práce

Jedním ze základních problémů vzdělávání je jeho dokončení. V tomto ohledu jsou varující čísla o počtu studentů, kteří studium na vysoké škole nedokončí. Před přistoupením nových členských států k Evropské unii, včetně České republiky, tvořili tito studenti v Evropské unii 20% mladých lidí ve věku 18 – 24 let. Přistoupením nových členských států procento těchto mladých lidí kleslo, v přistupujících státech bylo těchto studentů jen 8,4%. Ministři členských zemí se proto zasazují o snížení počtu studentů předčasně ukončujících studia na 10%. Ale i toto číslo je dosti vysoké, v součtu se jedná o obrovský potenciál využitelný v mnoha oblastech vědy, techniky a v neposlední řadě také ve vzdělávání.

Pokud se podaří snížit a udržet procento studentů předčasně končících studia na vysokých školách, stejně jejich počet za deset let naplní celý ročník. Tito lidé se nestanou plně konkurenceschopní na evropském případně světovém trhu práce. K tomuto argumentu lze přičíst ještě další, ve své podstatě snad ještě závažnější, než je prospěch oněch jedinců, kteří se rozhodnou studia nedokončit. Tito lidé se nebudou moci zapojit do vědeckých programů Evropské unie, nebudou se tím pádem podílet na pokroku vědy a techniky a nepomohou tedy Evropské unii dohánět ztrátu nebo udržovat náskok s jejími světovými konkurenty.⁹⁹

⁹⁸ Operační program – vzdělávání pro konkurenceschopnost, s. 32.

⁹⁹ Vzdělávání a odborná příprava 2010, s. 16, 17.

3.6 Základní požadavky vzdělávání v Evropě

Dnes se můžeme setkat s tvrzením, že hlavním bohatstvím Evropské unie jsou lidské zdroje. Lidské zdroje jsou potom klíčové pro tvorbu a předávání poznatků a zároveň představují jeden z faktorů určujících inovační potenciál každé společnosti. A proto investice vynaložené na vzdělání a odbornou přípravu představují nezbytný předpoklad pro splnění cílů, které si Evropská unie stanovila v Lisabonu.

Nejdůležitější roli hrají vynaložené investice zejména pro splnění ekonomických a sociálních cílů, tzn. pro udržení konkurenceschopnosti Evropské unie na světových trzích a v neposlední řadě pro stabilizaci zaměstnanosti v Evropské unii. Jednotný evropský systém vzdělávání a odborné přípravy by se podle očekávání mohl stát celosvětovým měřítkem kvality. Aby ale úsilí členských států Evropské unie nevyšlo naprázdno, musí být dostatečně podpořeno podniknutím kroků v těchto prioritních oblastech:

- 1) **Orientace reforem a investic na klíčové oblasti budování společnosti znalostí** - chce – li si Evropská unie zajistit vedoucí úlohu mezi světovými ekonomikami, musí se opírat o znalosti a tím pádem do získávání znalostí musí efektivně investovat a to nejen do veřejného sektoru, ale také do sektoru soukromého. V tomto směru je zejména důležitá role vysokoškolského vzdělávání, vzdělávání dospělých a další odborné přípravy.
- 2) **Učinit z celoživotního učení realitu** - zejména vyjádření potřeby členských států vytvořit vlastní strategie vzdělávání, zahrnující spolupráci podnikové sféry, sociálních partnerů a vzdělávacích institucí na všech úrovních. Otázkou je nakolik mají být jednotlivé národní strategie specifickými, v procesu přibližování a sjednocování vzdělávacích systémů by jednotlivé národní strategie neměly vybočovat z nějakého předem dohodnutého konceptu. To také může pomoci při uznávání předchozího vzdělání a odborné přípravy.
- 3) **Vybudování Evropy vzdělávání a odborné přípravy** – potřeba vybudování jednotného systému vzdělávání s uznáváním vzdělání, diplomů a osvědčení,

a získaných dovedností jako nezbytná podmínka mobility pracovních sil. Tím by se umožnil rozvoj evropského trhu práce a evropského občanství.¹⁰⁰

Cílem spolupráce evropských zemí v oblasti vzdělávání je na prvním místě snaha o vybudování Evropy založené na znalostech. Znalosti jsou základním faktorem ovlivňujícím růst ekonomiky a s rostoucí ekonomikou roste také konkurenceschopnost regionu. Zejména v dnešním globalizovaném světě. Pro splnění tohoto cíle je důležité zasadit se o co nejvyšší kvalitu vzdělání poskytovaného občanům jednotlivých členských států.

Těžištěm tohoto procesu musí být kvalitní vysokoškolské vzdělání, získání dostatečného počtu kvalitně vzdělaných odborníků, vědců a poskytnutí možnosti získat potřebnou odbornou praxi v příslušném oboru. A toto vzdělání musí dosáhnout takové úrovně kvality, aby bylo nejen konkurenceschopné, ale musí též platit za světový standard kvality. Vzhledem k těmto požadavkům nyní probíhá proces vytvoření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Tento proces zavazuje členské státy k:

- Podpoře kvality vzdělávání na institucionální, národní a evropské úrovni se zdůrazněním potřeby vytvořit společná kritéria a postupy v této oblasti. Vývoj ukazuje, že kvalita vysokoškolského vzdělávání je samou podstatou vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání.
- Zahájení realizace dvoustupňového vysokoškolského studia (bakalářské, magisterské) a vypracování komplexního rámce kvalifikací pro evropský prostor vysokoškolského vzdělávání. Hodnosti prvního a druhého cyklu mají mít odlišné zaměření a různé profily aby dokázaly uspokojit různé potřeby individuální, akademické a hlavně potřeby trhu práce. Ve smyslu Lisabonské úmluvy o uznávání má dosažení hodnosti prvního cyklu umožnit přístup ke studijním programům druhého cyklu a dosažení hodnosti ve druhém cyklu má umožnit přístup k doktorským studiím.
- Vyzdvižení významu Lisabonské úmluvy o uznání kvalifikací, kterou by měly ratifikovat všechny země zapojené do Boloňského procesu.

¹⁰⁰ Vzdělání a odborná příprava 2010, s. 5, 6.

Odpovědní ministři členských států se též zavázali, s přihlédnutím ke kapacitním možnostem, učinit všemi dostupnými prostředky vysokoškolské vzdělání přístupné všem.¹⁰¹

- Stanovení cíle, že každý student, který dokončí studium, počínaje rokem 2005, obdrží automaticky a bezplatně dodatek k diplomu.
- Vyzdvihnutí významu posilování součinnosti mezi Evropským prostorem vysokoškolského vzdělávání a Evropským prostorem výzkumu a monitorování vývoje ve všech členských zemích.¹⁰² V tomto bodě by bylo vhodné zmínit, že Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání se nevztahuje jen na území členských států Evropské unie, mezi další členy patří Albánie, Andora, Bosna a Hercegovina, Rusko, Srbsko, Černá Hora, Makedonie, Norsko, Island nebo Lichtenštejnsko.¹⁰³

Společné cíle v oblasti vzdělávání

Dne 14. února 2002 byly ministry členských států Evropské unie odpovědných za vzdělávání a odbornou přípravu stanoveny následující cíle:

- Dosáhnout nejvyšší kvality ve vzdělávání a odborné přípravě a to na takovou úroveň aby evropské instituce a systém vzdělávání a odborné přípravy byly celosvětově uznávány pro svou kvalitu.
- Systémy vzdělávání a odborné přípravy v Evropě budou pro zajištění jejich dostupnosti kompatibilní.
- Za účelem kariérového rozvoje a dalšího učení umožnit občanům jednotlivých členských států faktickou validaci kvalifikací, znalostí a dovedností bez ohledu na to, ve které zemi Evropské unie je získali.
- Umožnit přístup k celoživotnímu učení všem obyvatelům bez ohledu na jejich věk.

¹⁰¹ Realizace Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, s. 3, 4.

¹⁰² Vzdělávání a odborná příprava 2010, s. 12, 13.

¹⁰³ Realizace Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, s. 7.

- Vytvořit takovou otevřenost a vzájemnou spolupráci s ostatními oblastmi světa aby se Evropa stala nejvyhledávanějším cílem pro studenty, vysokoškolské učitele a vědecké pracovníky ze všech částí světa¹⁰⁴.

Před procesem vzdělávání jednotné Evropy stojí v současné době několik nejdůležitějších cílů, které je třeba pro prosperitu tohoto procesu splnit. Mezi základní cíle patří snaha vybudovat v Evropské unii ekonomiku založenou na znalostech. A to bez ohledu na to jaká bude politika Evropské unie v ostatních oblastech.¹⁰⁵ Tímto postojem je vzdělávání a odborná příprava považována za oblast prvořadě důležitosti. Vzdělání a odbornou přípravu je nutno z dlouhodobého hlediska považovat za nástroj ekonomického růstu, ale také udržitelné zaměstnatelnosti občanů. Některé náhledy na vzdělávání a odbornou přípravu ji dokonce považují za nástroj sociální soudržnosti.¹⁰⁶

Dalším pozitivním přínosem kvalitního vzdělávání a odborné přípravy je příprava na profesní dráhu, přispívání k osobnostnímu rozvoji občanů Evropské unie a jejich mobility. S umožněním mobility občanů úzce souvisí uznávání vzdělání a odborné přípravy získaných ve všech členských státech. Jedním z předpokladů uznávání je vzájemná koordinace¹⁰⁷ odpovědných ministerstev.

¹⁰⁴ Vzdělávání a odborná příprava v Evropě: různé systémy, společné cíle do roku 2010, s. 4.

¹⁰⁵ Je důležité, aby si význam procesu vzdělávání a odborné přípravy uvědomili kromě vlád a odpovědných ministerstev členských států i samotní občané. Neboť jsou to občané, kdo skrze volební systém spolurozhodují o budoucnosti nejen své země ale dnes již celé Evropy. Občané si musí uvědomit, že náklady vynaložené na vzdělávání a odbornou přípravu přinesou výsledky až poté co se účastníci tohoto procesu zapojí do pracovního procesu a budou moci své znalosti a dovednosti dokázat v praktickém životě.

¹⁰⁶ Je třeba se vyvarovat názoru, že dosažením co nejvyššího stupně vzdělání respektive odborné přípravy u, co nejvyššího počtu obyvatel Evropské unie smaže sociální napětí. Přispěje ale k zaměstnatelnosti jedinců a rovnocenným podmínkám pro získání kvalifikovaného pracovního uplatnění. To s sebou přinese posílení střední vrstvy, která je nejdůležitějším předpokladem prosperující společnosti s tržní ekonomikou.

¹⁰⁷ Při koordinaci hrají významnou úlohu také četné iniciativy mezi členskými státy, které nevycházejí ze směrnic Evropské unie, nejsou tedy pro členské státy závazné, ale jejich úspěch či neúspěch může dát podnět jednotlivým ministerstvům odpovědným za vzdělávání a odbornou přípravu k zařazení do evropských směrnic.

4. Průzkum povědomí o významu Evropské unie

V teoretické části diplomové práce jsem se zabýval různými aspekty, které v dnešní společnosti hrají významnou roli nejen při samotné výchově, ale v životě společnosti jako takovém. Jedním z témat, které jsem popisoval, byla Evropská unie. Podle mého názoru je pro život občanů členských států jedním z nejvýznamnějších faktorů. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl, že tomuto tématu vyhradím praktickou část této diplomové práce.

4.1 Projekt průzkumu

Cíl empirické části

Cílem empirické části této práce je snaha o zjištění povědomí o Evropské unii a evropském integračním procesu a srovnání zjištěných dat s hypotézou. Průzkum bude proveden formou dotazníku. Dotazník bude zaměřen na zajištění kvalitativních dat.

Charakteristika vzorku respondentů

Vzorkem respondentů budou studenti, studující na střední a vysoké škole a dále lidé, kteří jsou již vyučení a v současné době již nestudují a studovat ani v brzké době nehodlají. Studentů střední školy bude osloveno 30 až 40, studentů vysoké školy 20 až 30 a lidí, kteří jsou vyučení také 20 až 30. Studenti budou vybráni z různých škol, bez ohledu na ročník, který právě a stejně jako nestudující respondenti, bez ohledu na pohlaví.

Hypotézy

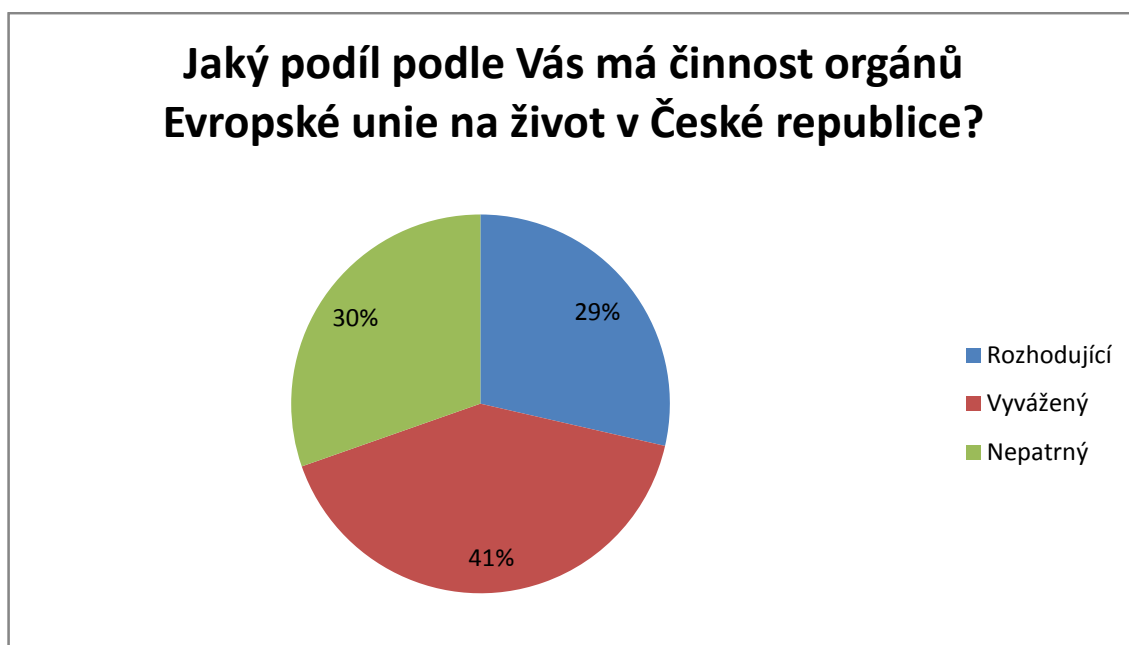
- I. Dostatek informací je předpokladem k zaujetí určitého, jasného postoje.
- II. Mladí lidé mají kladný vztah k evropskému integračnímu procesu.
- III. Za největší přínos evropské integrace mladí lidé považují volnost pohybu, díky níž snáze mohou poznat zvyklosti v jiných státech.
- IV. Mladí lidé více vnímají kladné než záporné stránky evropské integrace.

4.2 Vyhodnocení průzkumu

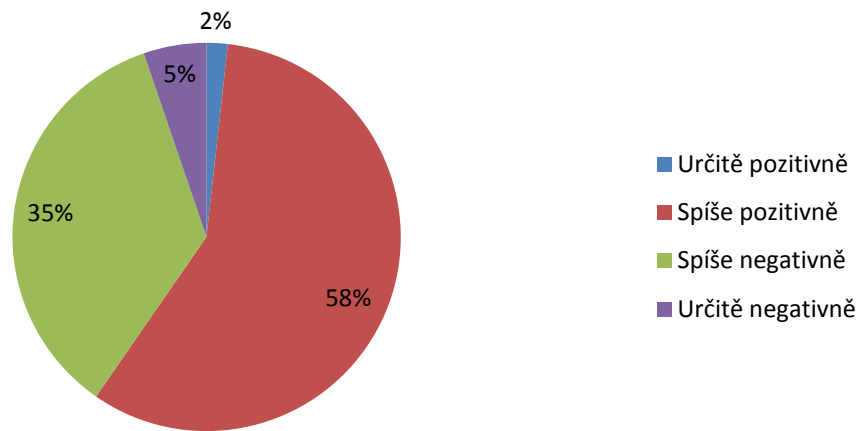
Graf 1

Ze zjištěných dat vyplývá, že o budoucnosti v Evropské unii mladí lidé mezi sebou moc nemluví. To však neznamená, že spolu nemluví o současném životě ve členských státech. Na otázku č. 12 odpovědělo 20% respondentů, kteří o své budoucnosti v Evropské unii nehovoří nikdy, že informace o životě v jiných členských státech získávají od kamarádů.

Graf 2

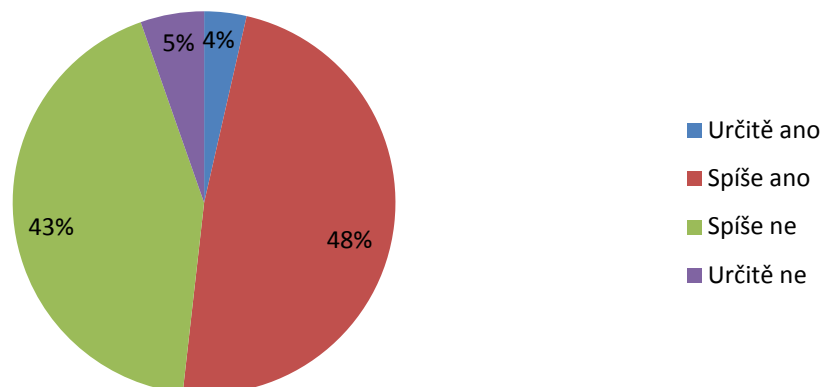
Jakým způsobem tato činnost život v České republice ovlivňuje?

Graf 3

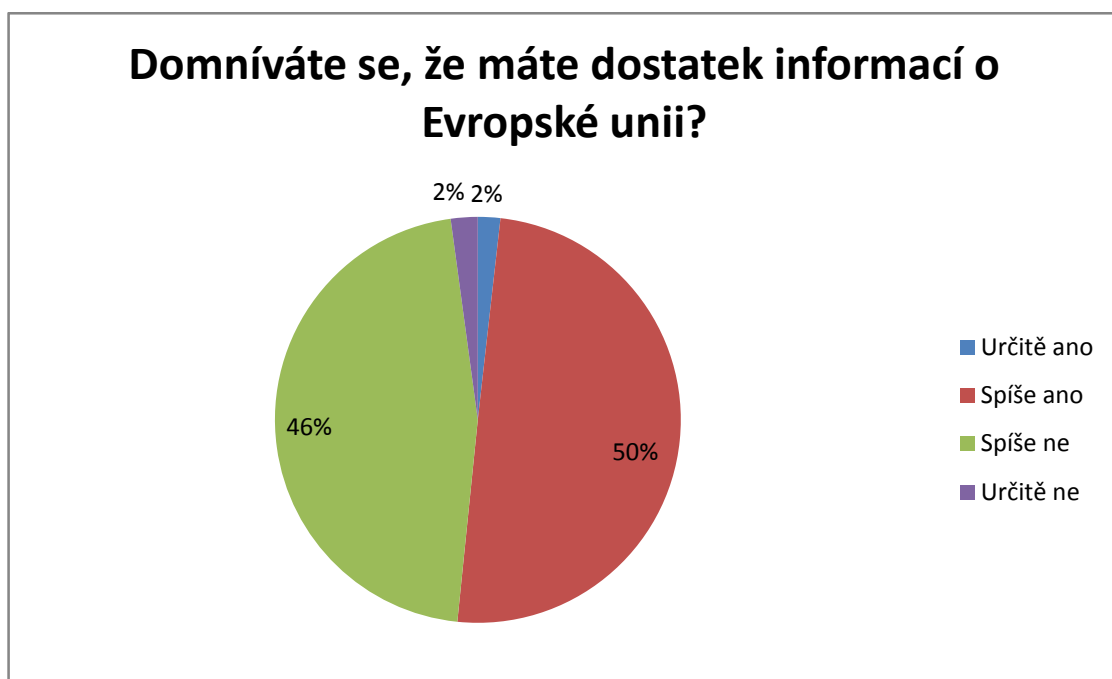
Graf 3 ukazuje, že většina respondentů považuje vliv Evropské unie na život v České republice za pozitivní. Zajímavé je, že pro odpovědi „spíše pozitivně“ nebo „spíše negativně“ bylo více odpovědí pro pozitivní vliv, v odpovědích „určitě pozitivně“ nebo „určitě negativně“ se více respondentů vyslovilo pro negativní vliv. Dalo by se možná říci, že mezi skeptiky je více zásadních odpůrců než zásadních přívrženců mezi pozitivisty.

Myslíte si, že naše školství připraví studenty pro život v Evropské unii?

Graf 4

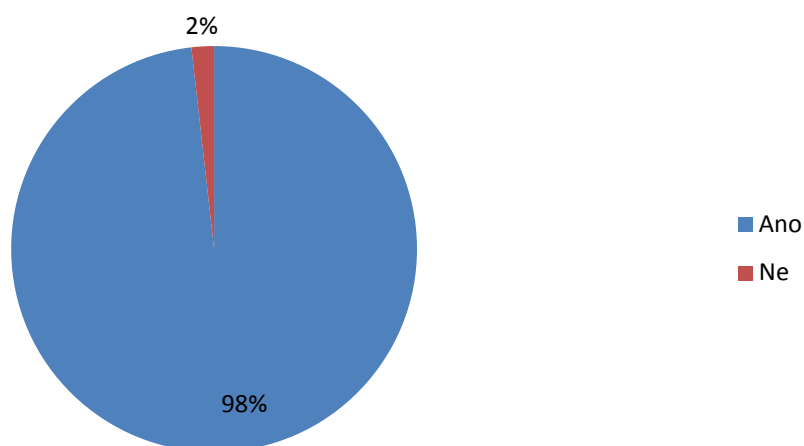
Velmi těsný je poměr mezi respondenty v otázce zda je naše školství dokáže dobře připravit na život v Evropské unii. V dotazníku možná měla být v souvislosti s touto otázkou také otázka, zda je naše školství dokáže dobře připravit na život jako takový. Tento výsledek ale nejspíš ovlivnila horší informovanost o programech Evropské unie zaměřené na studenty. Jen málo respondentů v otázce č. 12 uvedlo, že by získali informace o životě v jiných členských státech z vlastního studijního pobytu. Přitom tyto pobyty mají připravenost studentů na život v unii jako jeden z cílů a jsou připravovány v rámci působnosti ministerstev školství.

Graf 5

Hypotéza I. se potvrdila. Respondenti, kteří uvedli, že mají dostatek informací o Evropské unii, vždy odpověděli na otázky 4, 5, 6, 7 a 14, v několika případech nad rámec požadavku. Naopak, respondenti, kteří uvedli, že dostatek informací nemají, v některých případech na výše uvedené otázky neodpovídali úplně, nad požadovaný rámec ani v jednom případě.

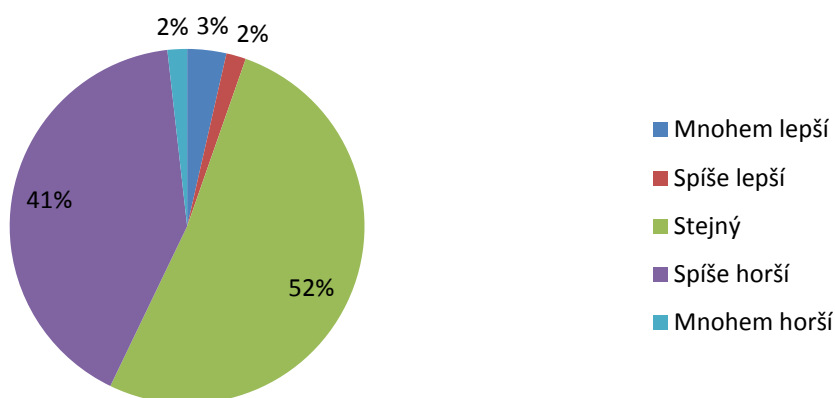
Zajímá Vás, jak se lidem žije v jiných zemích Evropské unie?

Graf 6

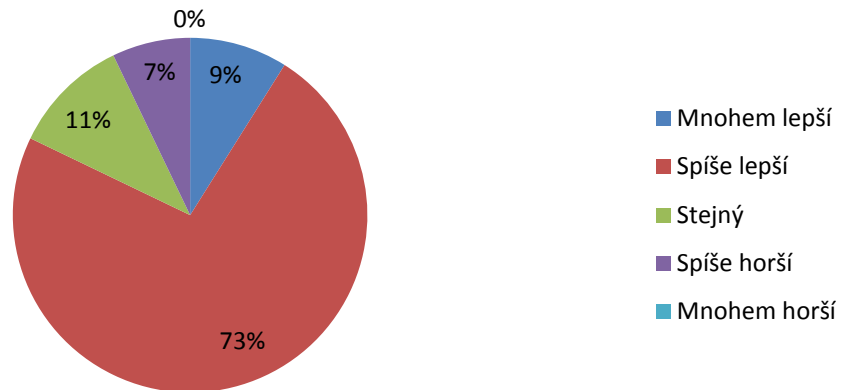
Z tohoto grafu jasně vyplývá, že mladé lidi život v ostatních členských státech zajímá. Je už jen na nich zda využijí možnosti studijních nebo později pracovních pobytů v zahraničí a život v jiných státech poznají osobně. Bylo by zajímavé jejich odpovědi na otázky č. 13, 14 a 15 porovnat po jejich osobní zkušenosti.

Jaký je podle Vašeho názoru život v České republice s porovnáním s jinými státy Evropské unie?

Graf 7

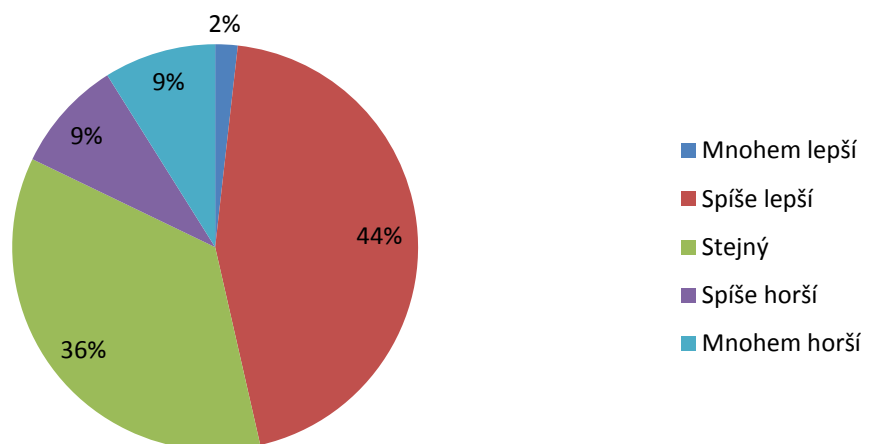
Jaký je podle Vašeho názoru život v České republice s porovnání s jinými evropskými státy, které nejsou členy Evropské unie?

Graf 8

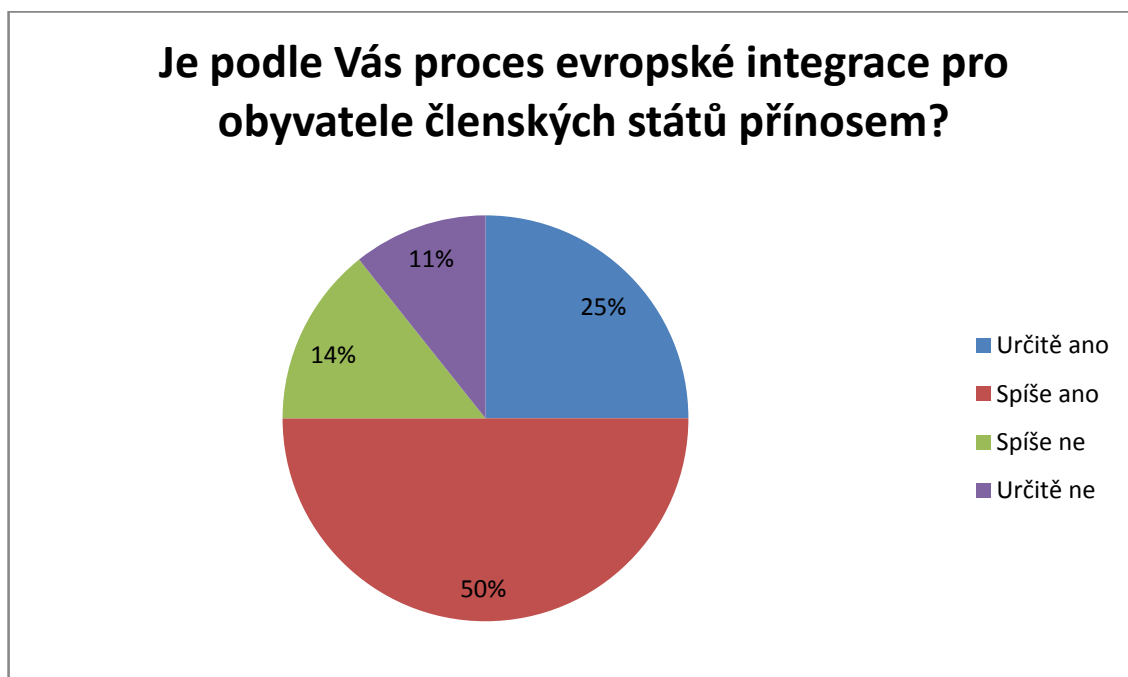
V odpovědích na otázky č. 13 a 15, jejichž výsledky znázorňují grafy č. 7 a 8, někteří respondenti uvedli více možností s poukázáním na konkrétní státy, např. Švýcarsko, Norsko mezi nečlenskými státy a Rumunsko mezi členskými státy, u kterých odpovídali opačně než ve vztahu k ostatním státům. Tím poukázali na skutečnost, že samo členství v Evropské unii není faktorem, který by kvalitu života jednoznačně vymezoval.

Jaký podle Vás bude život v České republice po deseti letech členství v Evropské unii?

Graf 9

Graf ukazuje, že skeptiků je mnohem méně než těch, kteří s naším členstvím v Evropské unii spojují změny, které život v České republice zkvalitní. Osobně doufám, že se předpovědi těch 18% skeptiků nevyplní, a že kvalita života v České republice zůstane v tom horším případě stejná.

Graf 10

Hypotéza II. byla průzkumem potvrzena. 75% respondentů uvedlo, že proces evropské integrace je pro obyvatele členských států přínosem.

Překvapivě málo respondentů, 13%, odpovědělo, že přínosem evropské integrace je možnost volného cestování. Hypotéza III. se nepotvrdila. Stejně zklamání pro mě znamenalo kladný vztah pouze 7% respondentů k opatřením Evropské unie v oblasti životního prostředí. Naopak, necelých 6% respondentů uvedlo jako přínos zvýšení bezpečnosti.

Za negativní vliv Evropské unie označilo 38% respondentů vliv na zemědělství, 7% uvedlo omezení suverenity České republiky, 6% podmínky pro podnikání, tato uvedená oblast pro mě byla velkým překvapením.

33% respondentů požaduje, aby Evropská unie měla jednotnou kontrolu nad pracovním trhem, 23% respondentů si přeje, aby se Evropská unie více angažovala v oblasti životního prostředí. Dokonce 5% respondentů uvedlo, že pod pravomoc Evropské unie by mělo přejít školství.

24% respondentů se domnívá, že výlučně záležitostí České republiky by měla být vnitřní bezpečnost a 8% kultura. V ostatních oblastech se již mezi respondenty nevyskytla shoda. Jeden respondent požadoval řešení romské otázky, jeden odmítl spolupráci na vnější bezpečnosti v rámci Evropské unie a požaduje zachování NATO.

Mezi lepší oblasti života v porovnání s jinými členskými státy Evropské unie považuje 18% respondentů zdravotnictví, 17% respondentů možnosti trávení volného času, 11% respondentů mezilidské vztahy a 9% kulturu.

Mezi horší oblasti života v porovnání s jinými členskými státy Evropské unie považuje 22% respondentů byrokracii, 14% respondentů právní prostředí a vymahatelnost práva, 9% školství, 7% finanční situaci a 4% zaměstnanost.

Hypotéza IV. se průzkumem nepotvrdila. Naopak, položky s kladnými vlivy spojenými s Evropskou unií byly častěji nevypsány než položky se zápornými vlivy.

Shrnutí

Cílem průzkumu bylo ověřit dané hypotézy a zjistit povědomí mladých lidí o Evropské unii, evropském integračním procesu a zjištění názorů na ně. Musím dodat, že, v některých otázkách jsem od respondentů dostal předvídatelné odpovědi, některé odpovědi mě přesto překvapily a předem bych je nečekal. Těchto cílů si myslím, bylo dosaženo.

Průzkum jsem prováděl s mladými lidmi z Prahy a okolí. Určitě by stálo za to, podobný průzkum zopakovat a do vzorku respondentů zahrnout i lidi z jiných koutů České republiky, zejména z pohraničních oblastí a sledovat rozdíly mezi výsledky z pohraničí s Polskem, Německem, Rakouskem a Slovenskem.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo alespoň částečně popsat podmínky, ve kterých v současné době probíhá výchova. Při studiu materiálu jsem se stále setkával s problematikou multikulturality, proto jsem se jí v této práci také zabýval, ač jsem to původně neměl v plánu. Této problematice jsem věnoval první kapitolu. Zmínil jsem potřebu migrace, především imigrace neevropského obyvatelstva do evropských zemí, i s tímto jevem musí evropská společnost počítat, je to důsledek vývoje nejen v Evropě, ale v celém vyspělém světě.

Druhou kapitolu jsem věnoval samotným globálním aspektům výchovy, lidským právům, životnímu prostředí, evropskému integračnímu procesu a bezpečnosti. Jsou podle mého názoru ty aspekty, které zásadním způsobem vymezují možnosti výchovy jedince v dané společnosti a zároveň kladou na výchovu jisté nároky.

Součástí druhé kapitoly je také podkapitola pojednávající o udržitelném rozvoji. Zastávám názor, že udržitelný rozvoj se táhne životem v moderní společnosti jako pomyslná červená nit. Donekonečna není možné zajistit růst ekonomiky, dbát na absolutní nedotknutelnost lidských práv nebo vyvíjet stále dokonalejší obranné technologie, neboť tento vývoj by vedl pouze k závodům ve zbrojení, jako už tomu v minulosti došlo. V další podkapitole, kterou jsem věnoval bezpečnosti, jsem vyslovil názor o možnosti omezení strategických, nezbytných dodávek plynu z Ruska do Evropy. K tomu uvádím, že tento názor jsem formuloval několik měsíců před tím, než k omezení skutečně došlo.

V podkapitole věnované Evropské unii jsem zmínil stručnou historii evropského integračního procesu a hlavní evropské orgány. Tuto podkapitolu jsem zařadil proto, že prostřednictvím Evropské unie vynakládají členské státy mnoho společného úsilí do programů pro mladé lidi nebo například ve vědecké oblasti.

Na druhou stranu jsem hodlal větší část práce věnovat otázce vzdělávání, především vlivu vzdělávacích zařízení na utváření postojů jednotlivců. V této otázce hrají podle mého názoru nejvýznamnější roli základní školy, především v prvním stupni. Pozornost

jsem ale věnoval cílům vzdělání, především terciálního a vysokoškolského. Střední a především vysoké školy připravují pro život budoucí inteligenci společnosti. Tedy ty, kteří v budoucnu povedou podniky, stát ale také budou vyučovat na školách všech stupňů. Otázce vzdělávání jsem věnoval třetí kapitolu mé práce.

Oblastí, které by si zasloužily prostor v této práci je bezpochyby mnoho. Vzhledem k plánovanému rozsahu diplomové práce jsem se však rozhodl věnovat pouze výše uvedeným, a to proto, že podle mého názoru při výchově hrají větší úlohu než ostatní.

Resumé

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola pojednává o hospodářských a multikulturních aspektech výchovy. Je rozdělena do čtyř podkapitol, první pojednává o hospodářské úrovni jako jedním z předpokladů kvalitní výchovy, druhá o multikulturalitě, třetí o cizincích a poslední o multikulturní výchově.

Druhá kapitola pojednává o globálních aspektech výchovy a je rozdělena do šesti podkapitol. V nich se blíže zabývám lidskými právy, úlohou OSN, jedněmi z nejdůležitějších společenských otázek vůbec, životním prostředím a bezpečností, dále Evropskou unií, stručně zde popisuji evropský integrační proces a hlavní instituce Evropské unie a poslední podkapitolu jsem věnoval udržitelnému rozvoji.

Třetí kapitola je věnována vzdělávání a je rozdělena do šesti podkapitol. Věnuji se v nich pojetí vzdělávání, hlavním a vedlejším cílům vzdělávání, samostatnou podkapitolu jsem věnoval také terciálnímu vzdělávání, novým požadavkům na vzdělání a požadavkům na vzdělání z pohledu integrující se Evropy.

Čtvrtá kapitola je věnována průzkumu, jehož cílem bylo v hrubých rysech vystihnout povědomí mladých lidí o Evropské unii, jejím integračním procesu a zjištění jejich postojů k tomuto procesu.

Anotace

Branný Luboš. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Diplomová práce) Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno, 2009.

Tato diplomová práce pojednává o aspektech, které vytvářejí podmínky pro proces výchovy v dnešní společnosti. Popisuje především vliv multikulturality, evropského integračního procesu, lidských práv a procesu vzdělávání na výchovu.

Klíčová slova:

Výchova, multikulturalita, multikulturní výchova, lidská práva, životní prostředí, Evropská unie, udržitelný rozvoj, bezpečnost, vzdělávání, kultura, cizinci, demokracie, hodnoty, OSN, rovnost, historie, integrace, projekty, věda, jazyk.

Annotation

Branny Lubos. Leading to ideation in European and global context (Diploma thesis) Tomas Bata University in Zlin, Institute of across-fields studies Brno, 2009.

This diploma thesis dissert about aspects, which are designing conditions for education process in nowadays society. There is described an effect of multiculturalism, European integrating process, human rights and process of education on pedagogy.

Key words:

Pedagogy, multiculturalism, multicultural pedagogy, human rights, environment, European union, sustainable development, safety, education, culture, foreigners, democracy, values, OSN, equality, history, integration, projects, science, language.

Seznam literatury

1. Binder R., Jedna země, jeden jazyk. <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/analyza/jedna-zem-jeden-jazyk>
2. Brander P., Gomes R., Keen E., Lemineur M., Oliveira B., Ondráčková J., Surian A., Suslova O., Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům, Argo 2006
3. Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, EK 2007
4. Deklarace a program výchovy k demokratickému občanství založenému na právech a odpovědnosti občanů, Rada Evropy, Rada pro kulturní spolupráci 1999
5. Dokument 8541/08 Rady Evropské unie, Rada Evropské unie 2008
6. Dokument 10220/08 Rady Evropské unie, Rada Evropské unie 2008
7. Doporučení (2002) 12 Výboru ministrů členským státům – výchova k demokratickému občanství 2001 – 2004
8. Fontaine P., Evropa ve 12 lekcích, Evropská komise 2003
9. Hradilová J., Schengenský informační systém – vývoj a současný stav, Ústav informačních studií a knihovnictví 2006
10. <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP.htm>
11. http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=314
12. <http://www.educationonline.cz/view.php?cislocianku=2002071601>
13. <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/evropska-politika-sousedstvi--upevneni-spoluprace>
14. <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/interview/orban-mnohojazycnost-bude-mit-stale-vyznam>
15. http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts_cs&language=cs
16. <http://www.historie.upol.cz/19/prameny/prava.htm>
17. <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/informace-o-aktivitach-msmt-ve-vztahu-k-unesco>
18. <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/rada-evropy>
19. <http://www.msmt.cz/socialni-programy/integrace-cizincu>
20. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyhlaseni-programu-msmt-na-podporu-aktivit-v-oblasti>
21. http://web.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2005/vs_rokvychovy.html

22. http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19
23. http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34&
24. http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62&
25. http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=63&
26. http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=83&
27. <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>
28. <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1443>
29. <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1448>
30. Mezikulturní dialog a mladí lidé – výměna názorů, Rada Evropské unie, 5584/08
31. Návrh zprávy o iniciativách na doplnění učebních osnov vhodnými výukovými materiály
32. zohledňujícími evropský rozměr, Evropský parlament 2006
33. Operační program: Vzdělávání pro konkurenceschopnost, MŠMT 2007
34. Praktický průvodce implementací interkulturního vzdělávání ve školách, Socrates Comenius 2.1 INTER Project, n° 106223-CP-1-2002-1-COMENIUS-C21
35. Prioritní oblasti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v prvním pololetí roku 2009, Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti 2007
36. Realizace Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, Konference ministrů odpovědných za vysoké školství. Berlín 2003
37. Směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/73/ES
38. Společná akce Rady 2004/551/SZBPze dne 12. července 2004 o zřízení Evropské obranné agentury, Rada Evropské unie 2004
39. Stálá konference evropských ministrů školství „Budujeme humánnější a přístupnější Evropu: Úloha vzdělávací politiky“ 2007
40. Všeobecná deklarace lidských práv, OSN
41. Vzdělávání a odborná příprava 2010, MŠMT
42. Vzdělávání a odborná příprava v Evropě: různé systémy, společné cíle do roku 2010, MŠMT

43. Tisková zpráva 2848. Zasedání Rady, Vzdělávání, mládež a kultura, Rada Evropské unie 2008
44. Tisková zpráva 2891. zasedání Rady Evropské unie, Rada Evropské unie 2008

Přílohy

Dotazník

Vážení studenti,

jmenuji se Luboš Branný a studuji v magisterském studijním programu obor sociální pedagogika na fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Rád bych Vás touto cestou požádal o vyplnění následujícího dotazníku, všechny získané informace budou použity výhradně na vypracování diplomové práce, která se týká výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Ujišťuji Vás, že vyplnění dotazníku je anonymní.

Předem děkuji za spolupráci!

Luboš Branný

Napřed prosím napište ročník, který právě studujete.

1. Když se sejdete s přáteli, hovoříte o Vaší budoucnosti v Evropské unii?

- Často
- Příležitostně
- Nikdy

2. Jaký podíl podle Vás má činnost orgánů Evropské unie na život v České republice?

- Rozhodující
- Vyvážený
- Nepatrný

3. Jakým způsobem tato činnost život v České republice ovlivňuje?

- Určitě pozitivně
- Spíše pozitivně
- Spíše negativně
- Určitě negativně

4. Jaké oblasti života v České republice Evropská unie pozitivně ovlivňuje nejvíce?

Prosím, vyjmenujte dvě oblasti.

.....
.....

5. Jaké oblasti života v České republice Evropská unie negativně ovlivňuje nejvíce?
Prosím, vyjmenujte dvě oblasti.

.....
.....

6. Jaké oblasti života v České republice by Evropská unie měla ovlivňovat? Prosím,
vypište dvě oblasti.

.....
.....

7. Jaké oblasti života by měly podle Vás zůstat výhradně záležitostmi České republiky?
Prosím, vypište dvě oblasti.

.....
.....

8. Myslíte si, že Vás naše školství připraví pro život v Evropské unii?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

9. Domníváte se, že máte dostatek informací o Evropské unii?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

10. Kde informace o Evropské unii získáváte?

- Ve škole
- Z televizního vysílání. Jaká televizní stanice?
- Z internetu
- Od známých
- Od rodičů
- Jinde. Kde?

11. Zajímá Vás, jak se lidem žije v jiných zemích Evropské unie?

- Ano
- Ne

12. Jak tyto informace získáváte?

- Z vlastního pobytu v zahraničí
 - Z dovolené
 - Ze studijního pobytu
 - Z pracovního pobytu
- Od cizích příslušníků pobývajících v České republice
- Z vyprávění kamarádů
- Jinak. Jak?

.....

13. Jaký je podle Vašeho názoru život v České republice s porovnáním s jinými státy Evropské unie?

- Mnohem lepší
- Spíše lepší
- Stejný
- Spíše horší
- Mnohem horší

14. V jakých oblastech se život v České republice liší od života v jiných státech Evropské unie? Prosím, vyjmenujte tři zásadní oblasti horší a tři lepší.

Lepší	Horší
.....
.....

15. Jaký je podle Vašeho názoru život v České republice s porovnáním s jinými evropskými státy, které nejsou členy Evropské unie?

- Mnohem lepší
- Spíše lepší
- Stejný
- Spíše horší
- Mnohem horší

16. Jaký podle Vás bude život v České republice po deseti letech členství v Evropské unii?

- Mnohem lepší
- Spíše lepší
- Stejný

- Spíše horší
- Mnohem horší

17. Je podle Vás proces evropské integrace pro obyvatele členských států přínosem?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne